

ARCHAEOLOGIA BELGICA

145

L. VAN IMPE, G. BEEEX en H. ROOSENS

HET URNENVELD OP „DE ROOSEN” TE NEERPELT

EINDRAPPORT

IN BIJLAGE:

HET ANTROPOLOGISCH ONDERZOEK

door Dr. Med. P. JANSSENS

BRUSSEL

1973

HET URNENVELD OP „DE ROOSEN” TE NEERPELT
EINDRAPPORT

ARCHAEOLOGIA BELGICA

Dir. Dr. H. Roosens

Studies en verslagen uitgegeven door de
Nationale Dienst voor Opgravingen
Jubelpark 1
1040 Brussel

Etudes et rapports édités par le
Service national des Fouilles
Parc du Cinquantenaire 1
1040 Bruxelles

© Nationale Dienst voor Opgravingen

D/1973/0405/4

ARCHAEOLOGIA BELGICA

145

L. VAN IMPE, G. BEEEX en H. ROOSENS

HET URNENVELD OP „DE ROOSEN” TE NEERPELT

EINDRAPPORT

IN BIJLAGE :

HET ANTROPOLOGISCH ONDERZOEK

door Dr. Med. P. JANSSENS

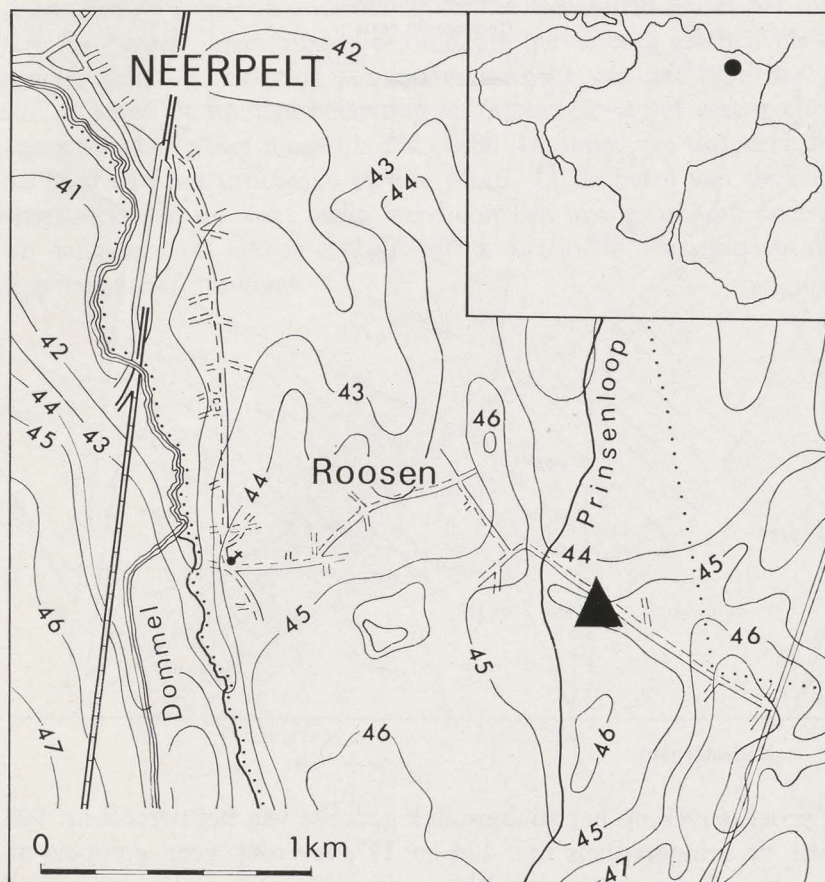
BRUSSEL

1973

I. INLEIDING

Tijdens de maanden april en mei 1962 en 1964 werd het systematisch onderzoek van het urnenveld „De Roosen” voortgezet (afb. 1)¹. Aangezien

Afb. 1. — Situatiekaart.

¹ Voor de verslagen over de vorige campagnes verwijzen wij naar ROOSENS-BEEX, 1960, 1961, 1962; BEEX-ROOSENS, 1961.

Voor verdere informatie en de overige bibliografie over Neerpelt „De Roosen” verwijzen wij naar het werk van M. BAUWENS-LESENNE, *Bibliografisch repertorium van de oudheidkundige vondsten in Limburg, behoudens Tongeren-Koninksem (vanaf de vroegste tijden tot de Noormannen)*, *Oudheidkundige Rep. Ser. A : Bibliograf. Rep.* 8, Brussel, 1968, blz. 257-261.

Tweede Wereldoorlog waren verscheidene urnen gevonden. Tijdens de opgraving konden nog de sporen van 19 geëgaliseerde heuvels opgetekend worden. De oever van een drooggelegd ven, in het noordelijk deel van perceel nr. 907 g 4, vormde hier de rand van het urnenveld.

Slechts een klein gedeelte van de begraafplaats is nog niet onderzocht, namelijk het met dennen begroeide perceel nr. 907 z. Op dit perceel was tijdens de eerste opgravingscampagne in 1959 een der grootste heuvels onderzocht. Deze was echter niet gepubliceerd in het opgravingsverslag over dat jaar. Deze heuvel wordt in onderhavig verslag behandeld onder het nummer 138. Op dit perceel liggen nog twee duidelijk herkenbare grafheuvels en een langgerekte zandrug, mogelijk een grafmonument van het type der „lange bedden”. Gezien de huidige bebossing op dit terrein is het verder en ultiem onderzoek voorlopig niet mogelijk. De oostelijke limiet van dit perceel vormt ook de rand van het urnenveld op die plaats. In de berm van de zandweg, die het perceel aan die kant raakt, werd ooit een urn gevonden, doch proefsleuven aangelegd op het perceel nr. 907 k 3, aan de overzijde van de weg, gaven een negatief resultaat.

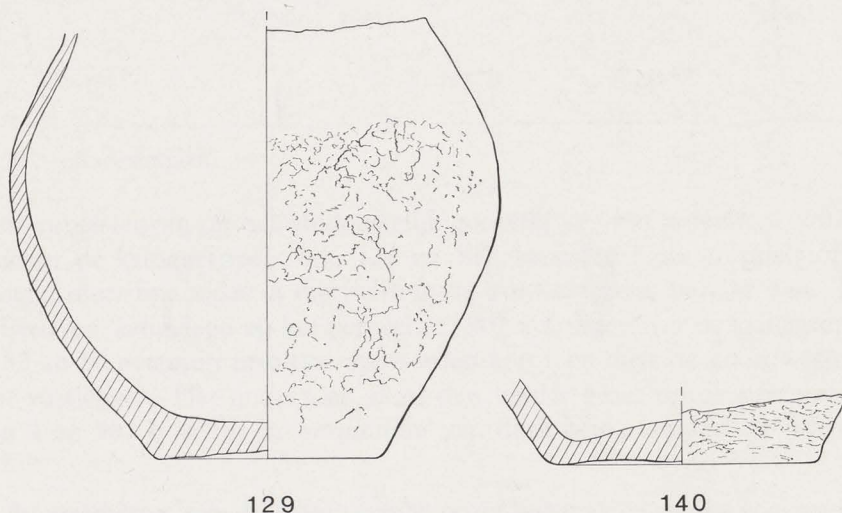
II. DE GRAFHEUVELS

HEUVEL 128 (Pl. VIII).

Genivelleerde grafheuvel. De heuvelzool (diam. : ongeveer 10 m) tekende zich nog in het geploegde land af als een lichter gekleurde vlek. Er was geen perifere structuur, doch op de plaats van de oorspronkelijke heuvelvoet was een donkere strook waar te nemen (geen kringgreppel). Deze laatste kan alleen te verklaren zijn als gevolg van de infiltratie van het langs de heuvelhelling afgelopen regenwater. In het volledig verstoorde centrum van de heuvel werden slechts enkele scherfjes van besmeten aardewerk teruggevonden.

HEUVEL 129 (Pl. VIII).

Genivelleerde grafheuvel. De heuvelzool (diam. : ongeveer 5,50 tot 6 m) tekende zich op dezelfde manier af als bij heuvel 128 : lichtgekleurde kern, omgeven door donkere strook. Er was geen perifere structuur. Aan de zuidrand van de donkere strook werd een fragmentaire urn aangetroffen (bewaarde h. : 19,6 cm) (afb. 3). Deze is vervaardigd uit bruine klei, die verschaald is met zand en een weinig grove kiezel. Het profiel is bolvormig en het standvlak is gewelfd. De onderste buikhelft is besmeten, de schouder is geglad. De urn bevatte de crematieresten van een waarschijnlijk 70 jaar oude man.

Afb. 3. — Het materiaal uit de bijzettingen nrs. 129 en 140.

HEUVEL 130 (Pl. VIII).

Genivelleerde grafheuvel. De heuvelzool tekende zich af als een grote ovale, lichter gekleurde vlek, omgeven door een donkere strook. De grootste diameter van de heuvel moet ongeveer 18 m bedragen hebben. Volgens de eigenaar van het terrein werden op die plaats tijdens de ontginning enkele urnen gevonden. Bij de opgraving werd in het volledig verstoorde centrum niets meer aangetroffen. Slechts in het noordelijk gedeelte werd een vlek rood verbrand zand vastgesteld.

HEUVEL 131 (Pl. I en VIII).

Genivelleerde grafheuvel, omgeven door een onderbroken kringgreppel. De uitwendige diameter bedroeg 9,20 m; breedte : 0,80 m. De onderbreking aan de oostzijde liet een 1 m brede doorgang vrij. Langs weerszijden van de toegang scheen in de greppel een paal gestaan te hebben. In het practisch volledig verstoorde centrum lagen nog enkele brokjes houtskool, die misschien de plaats van de verdwenen bijzetting aanduiden. Geen vondsten.

HEUVEL 132 (Pl. II en VIII).

Genivelleerde grafheuvel, omgeven door een onderbroken kringgreppel. De uitwendige diameter bedroeg ongeveer 8 m; breedte : 0,70 m. De naar het zuidoosten gerichte onderbreking liet een 0,70 m brede doorgang vrij. Aan weerszijden van deze toegang had in de greppel een paaltje gestaan. In het gestoorde centrum lagen nog enkele stukjes verbrande beenderresten en twee kleine gladwandige scherfjes uit donkerbruine aarde. Krematie : jong kind.

HEUVEL 133 (Pl. III en VIII).

Genivelleerde grafheuvel, omgeven door een onderbroken kringgreppel. De uitwendige diameter bedroeg 6,20 tot 6,60 m; breedte : 0,70 m tot 1 m. De practisch zuidwaarts gerichte onderbreking was 0,30 m breed. Minstens aan één kant van deze doorgang had in de greppel een paal gestaan. Het centrum was volledig vergraven. Geen vondsten.

HEUVEL 134 (Pl. VIII).

Genivelleerde grafheuvel. Van de kringgreppel was nog slechts het noordelijk gedeelte waar te nemen. De oorspronkelijke uitwendige diameter moet ongeveer 7 m bedragen hebben; breedte : 0,70 m. Ten noorden van het berekende heuvelcentrum werd in het zand een rood verbrande vlek vastgesteld. Geen vondsten.

HEUVEL 135 (Pl. VIII).

Het gaat om een klein eerder veelhoekig kringgreppeltje, waarvan de maximale diameter ongeveer 3,20 m bedroeg; breedte : 0,20 tot 0,35 m. In het verstoorde centrum werden slechts enkele scherfjes van besmeten aardewerk teruggevonden. Twee meter ten westen van de greppelrand werd een kleine hoeveelheid losse krematieresten aangetroffen. In een straal van ongeveer 8 m rond het centrum konden een aantal lichtgekleurde vlekken waargenomen worden, die op regelmatige afstanden van elkaar lagen. Deze vlekken waren niet zichtbaar aan de oostzijde. Het is niet uitgesloten dat dit de vage sporen zijn van een aantal paalkuilen rond de heuvel. In de meeste gevallen echter zijn dergelijke paalsporen duidelijk waar te nemen door de karakteristieke donkere humeuze vulling. Dat de humusresten hier ontbreken kan een gevolg zijn van de hoge en vaak afwisselende grondwaterstand, waardoor de paalsporen uitgeloofd zijn. Zelfs de verticale doorsneden van deze kuilen konden geen zekerheid verschaffen. Wel kwam er in enkele van deze verkleuringen veel houtskool voor. Krematie ten westen van de greppel : volwassen man.

HEUVEL 136 (Pl. IV en VIII).

Genivelleerde grafheuvel, omgeven door een onderbroken kringgreppel. De uitwendige diameter bedroeg 5,60 m; breedte : 0,50 tot 0,55 m. De naar het oosten gerichte onderbreking liet een 0,55 m brede doorgang vrij. In het centrum bevond zich nog slechts een kleine hoeveelheid krematieresten. Deze vormden het stoffelijk overschot van een 20-jarige vrouw.

HEUVEL 137 (Pl. VIII).

Gedeelte van een kringgreppel, die voor de helft verdween onder het nog niet onderzochte perceel nr. 907 z. De diameter kan berekend worden op 6 m; breedte : 0,35 tot 0,45 m. Deze greppel sneedt deze van nr. 140. Geen vondsten.

HEUVEL 138 (Pl. VII en VIII).

Grafheuvel (diam. heuvelzool : $14,50 \times 16$ m; bewaarde h. : ongeveer 0,60 m), omgeven door een enkelvoudige krans van wijdgestelde palen (diam. paalkrans : 13,50 m). Het heuvellichaam was sterk verstoord door urnzoekers. A. Claassen had in de heuvel destijds een donkere laag opgemerkt die veel houtskool bevatte. Het centrum was volledig vergraven, zelfs tot onder het oud oppervlak. Bijzettingen of resten ervan werden niet meer aangetroffen. Ondanks de grote vernielingen die reeds waren aangebracht kon vastgesteld worden dat het heuvellichaam niet opgebouwd was uit heideplaggen, doch

dat het bestond uit een pakket vuil geel zand, zoals dit ook het geval was voor de heuvels nrs. 1, 2, 5 en 124. Dit heuvellichaam was opgeworpen op het oud oppervlak dat nog hier en daar bewaard was. De paalkrans zelf bestond uit 34 palen; enkele ervan waren één- of tweemaal hernieuwd geweest (nrs. 1, 8, 9, 14, 26, 30, 31).

HEUVEL 139 (Pl. V en VIII).

Genivelleerde grafheuvel, omgeven door een onderbroken kringgreppel. De uitwendige diameter bedroeg 4,60 tot 4,80 m; breedte : 0,40 tot 0,50 m. De oostwaarts gerichte onderbreking liet een 0,60 m brede doorgang open. Het centrum was volledig verstoord. Geen vondsten.

HEUVEL 140 (Pl. V en VIII).

Genivelleerde grafheuvel, omgeven door een onderbroken kringgreppel. De uitwendige diameter bedroeg 5,90 tot 6,20 m. Breedte : 0,60 m. De naar het zuidoosten gerichte onderbreking liet een 1,10 m brede doorgang open. Iets ten zuiden van het doorwoelde centrum werd nog de bodem van een besmeten urn aangetroffen (diam. bodem : 10,5 cm) (afb. 3). Deze was vervaardigd uit donkerbruine klei, verschaald met een weinig grove kiezel. In het zuidelijk greppeluiteinde werd veel houtskool gevonden. De greppel was gesneden door nr. 137. Krematie : 6-jarig kind.

HEUVEL 141 (Pl. VI en VIII).

Genivelleerde grafheuvel, omgeven door een onderbroken kringgreppel. De uitwendige diameter bedroeg 9,30 tot 9,50 m. De breedte varieerde tussen 0,65 tot 1 m. De oostwaarts gerichte onderbreking liet een 0,70 m brede toegang open. Deze was langs weerszijden geflankeerd door een paal, die in de greppel geplaatst was. In de vulling van het zuidelijk greppeluiteinde lag een gekorrodeerde ronde ijzeren staaf (l. : 30 cm; diam. : 1 cm). Hoewel de greppelvulling niet verstoord leek, gaat het waarschijnlijk om een recent stuk. Het centrum van de heuvel was vergraven. Geen vondsten. Binnen en buiten de greppel werden een achttal paalsporen vastgesteld. De vier meest oostelijke lagen in lijn. Daar deze sporen tamelijk ondiep waren, kunnen er andere verdwenen zijn. Mogelijk heeft op die plaats een houten constructie gestaan. Voor een datering van deze sporen zijn geen gegevens voorhanden.

HEUVEL 142 (Pl. IV en VIII).

Genivelleerde grafheuvel, omgeven door een onderbroken kringgreppel. De uitwendige diameter bedroeg 3,20 tot 3,50 m; breedte : 0,40 m. De smalle onderbreking was zuidwaarts gericht. In het gedeeltelijk vergraven centrum

werden nog een weinig verbrande, bijna verpoederde beenderresten aangetroffen.

HEUVEL 143 (Pl. VIII).

Slechts de oostelijke helft van een klein en vaag kringgreppeltje was zichtbaar. Geen vondsten.

HEUVEL 144 (Pl. VIII).

Genivelleerde grafheuvel. Slechts de heuvelzool tekende zich af als een grote ronde vlek (diam. : ongeveer 19 m). Deze was omgeven door een donker gekleurde strook. Geen greppel. Bij de opgraving werden in het sterk verstoorte centrum geen vondsten meer gedaan. Wel kon vernomen worden dat vroeger, bij de egalisatie van de heuvel, urnen gevonden waren.

HEUVEL 145 (Pl. VIII).

Heuvelzool (diam. : ongeveer 5 m), aan de westzijde afgezoomd door een donkere strook (geen greppel). Geen vondsten.

HEUVEL 146 (Pl. VIII).

Heuvelzool (diam. : ongeveer 3 m), zoals nr. 145. Geen vondsten.

HEUVEL 147 (Pl. VIII).

Heuvelzool, omgeven door een nauwelijks waarneembare gesloten kringgreppel. De uitwendige diameter bedroeg ongeveer 4,50 m. Geen vondsten binnen de greppel. Aan de zuidzijde, juist buiten de greppel bevond zich een kuiltje met een weinig krematieresten.

III. NABESCHOUWINGEN

Op de langgestrekte zandrug waarop het urnenveld aangelegd werd, konden sporen van in totaal 130 funeraire monumenten opgetekend worden. Het aantal bijzettingen kan geschat worden op 151. In dit totaal zijn ook de gevallen opgenomen waar in het verstoorde centrum nog scherven of enkele krematieresten werden teruggevonden. Men mag het belang van deze beide cijfergegevens echter niet overschatten. Waar deze opgraving van een groot en bijna volledig urnenveld de gelegenheid had kunnen bieden een duidelijker inzicht te bekomen in een aantal problemen van onze urnenvelden, zullen wij hier nochtans geen affirmatieve konklusies kunnen voorleggen. De reden hiervoor is te zoeken in het enorm groot aantal verstoringen waarmede de opgravers gekonfronteerd werden. Meer dan 70 % van de bijzettingen was vernield. Meestal was dit het gevolg van doelbewuste plundering van de graven door urnzoekers. Deze toestand heeft natuurlijk tot gevolg gehad dat ons slechts luttele gegevens overblijven voor de studie van het aardewerk, horizontaal-stratigrafie en datering.

1. Het materiaal.

RUWWANDIG AARDEWERK

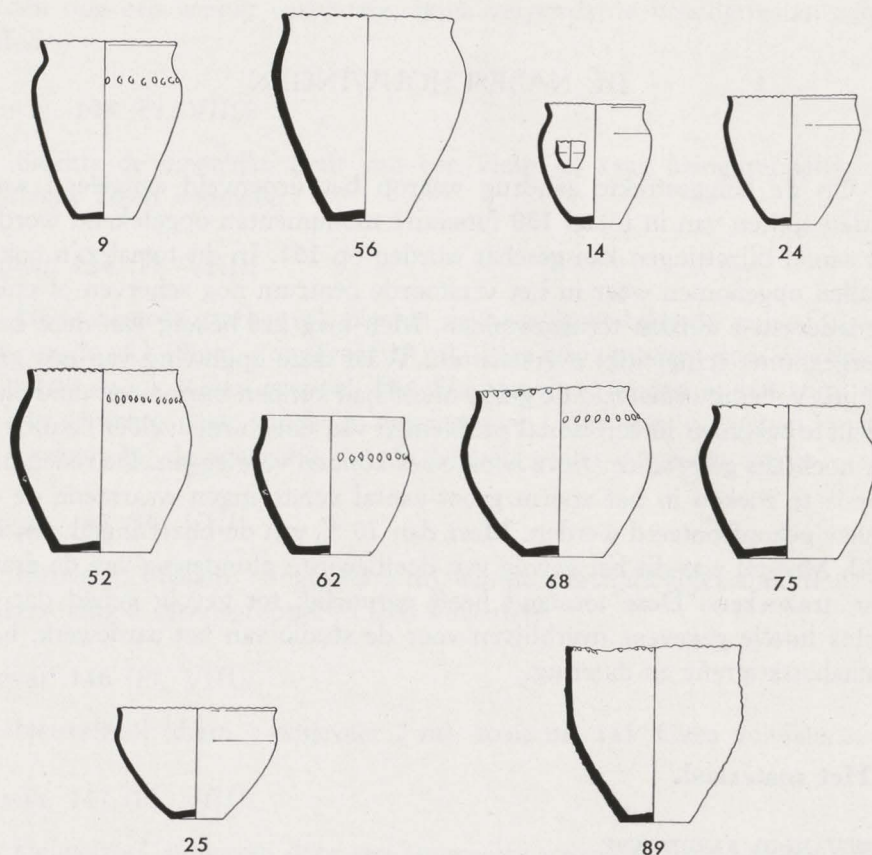
Van de 151 bijzettingen konden er 43 aangewezen worden die een ruwwandige urn bevat hadden. Uit deze 43 bijzettingen bezitten wij slechts 9 volledige of te rekonstrueren exemplaren. Een tiende, volledige urn werd aangetroffen in de vulling van de kringgreppel nr. 9 (afb. 4). Al deze urnen hebben een emmervormig profiel, met uitwijkende gegladde rand. Vanaf de schouder is het oppervlak besmeten. Rand en schouder zijn dikwijls met rijen vingertopindrukken versierd. Het chronologische zwaartepunt van deze urnen, die tot de zogenaamde *Harpstedt*-stijl behoren, ligt in de periode Ha-C/D¹.

Ondanks het geringe aantal bruikbare exemplaren die het urnenveld „De Roosen” heeft opgeleverd, kunnen wij toch verschillende vormen onderscheiden.

Graf nr. 56 bevatte een hoge emmervormige urn met gekartelde rand. Deze uit de vulling van greppel nr. 9 is van hetzelfde type. Van dezelfde vorm,

¹ STAMPFUSS, 1928, blz. 26-30. KERSTEN, 1948, blz. 43-46. DESITTERE, 1967, blz. 260-271.

Afb. 4. — Overzicht van het ruwwandig aardewerk.

doch kleiner, zijn de urnen uit de bijzettingen nrs. 14 en 24. Een gelijkaardige urn uit het urnenveld „De Heibloem” werd bij het C-14-onderzoek in Ha-C gedateerd (GrN-1531 : 565 ± 50 v. Chr.)¹. De ruwwandige sekundaire urn uit tumulus I te Hamont zou iets ouder zijn, namelijk 600 ± 180 v. Chr. (IRPA - 1)². Reeds vroeger had Stampfuss de bloeitijd van dit urntype in Ha-C geplaatst³.

Een tweede reeks urnen is vertegenwoordigd in de bijzettingen nrs. 52, 62, 68 en 75. Het onderscheid met het vorige type ligt hoofdzakelijk in de vorm. Deze 4 exemplaren hebben een meer gedrongen eivormig tot zelfs bijna bolvormig lichaam. De licht uitstaande rand is gekarteld of versierd met

¹ MODDERMAN-LOUWE KOOIJMANS, 1966, afb. 11, 48 en blz. 23.

² ROOSENS-BEEX, 1965, blz. 11. ROOSENS, 1966, blz. 150-151. SCHREURS, 1968, blz. 11.

³ STAMPFUSS, 1928, blz. 26-30. IBID., 1939, blz. 49. IBID., 1943, blz. 92-93. IBID., 1925, blz. 292-296. Wij kunnen onze urnen hier terugvinden onder het type c (of *Leitform II*).

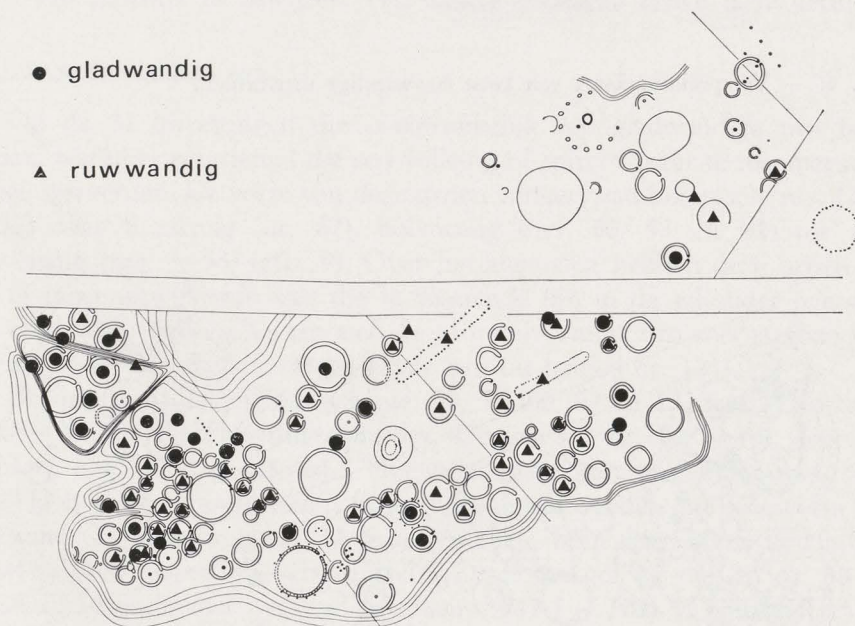
vingertopindrukken. Deze laatste versiering komt eveneens regelmatig op de schouder voor. Vergelijkingen vinden wij in het urnenveld "De Heibloem", en in Grote Brogel¹. Het verspreidingsgebied zou zich beperken tot Belgisch-Limburg en zuidelijk Noord-Brabant². Preciesere chronologische aanduidingen dan Ha-C/D zijn voor dit type niet aanwezig.

Een derde vorm vinden wij vertegenwoordigd in graf nr. 89 : emmervormig, zonder echter het voor deze ruwwandige urnen typische randprofiel. De inwendig afgeschuinde rand is hier eveneens met vingertopindrukken versierd.

Een vierde vorm, namelijk een komvormig exemplaar kwam voor in graf nr. 25. De rand was hier eveneens gekarteld.

Tenslotte valt het kleine, ruwwandig bijpotje te vermelden dat in de urn nr. 14 geplaatst was.

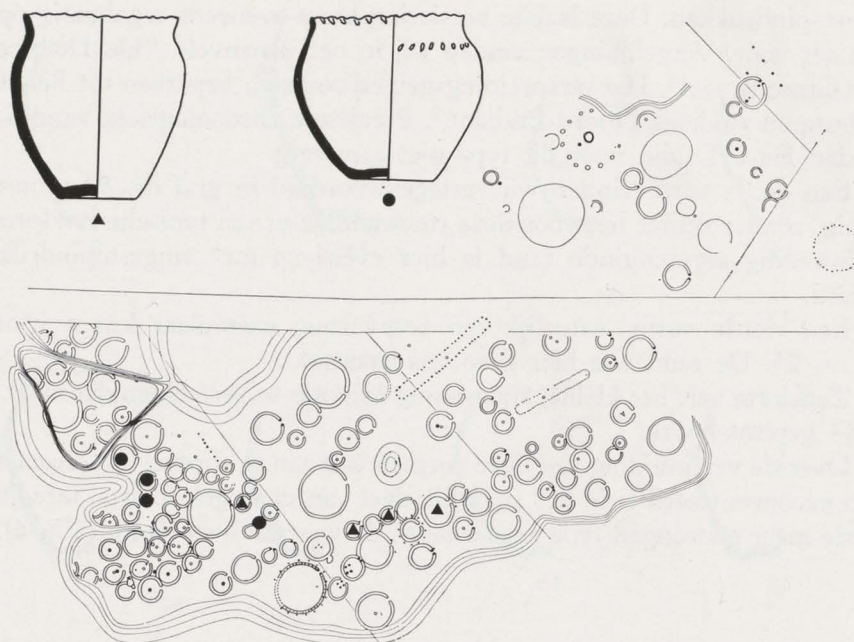
Over de verspreiding van deze vormen valt aan te stippen dat onze eerste vorm geconcentreerd is in het zuidelijk deel van de begraafplaats, terwijl het tweede meer gedrongen type eerder langs de westrand voorkomt (afb. 6). Of

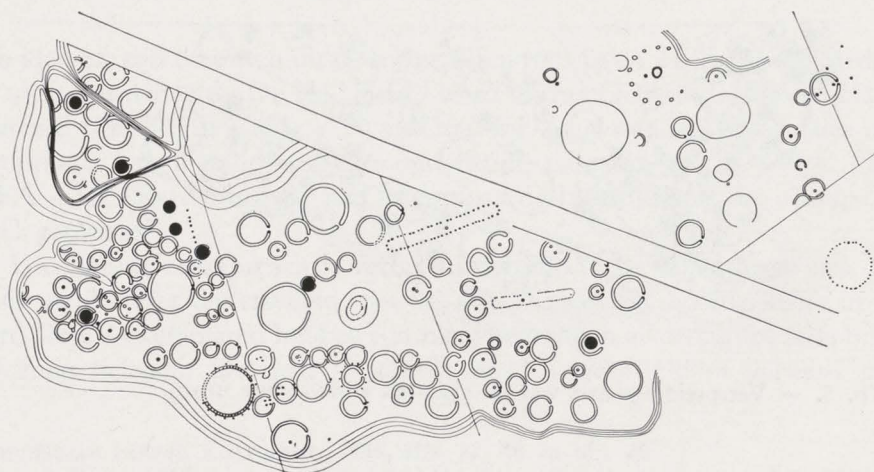
Afb. 5. — Verspreidingskaart van de glad- en ruwwandige urnen.

¹ MODDERMAN-LOUWE KOOIJMANS, 1966, afb. 7, 7. ROOSENS e.a., 1963, afb. 6,3.

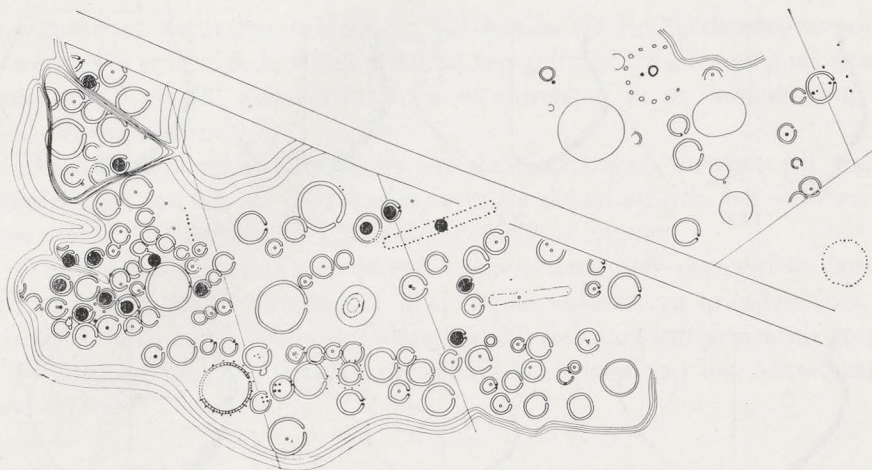
² MEEX, 1972, blz. 159-160.

Afb. 6. — Verspreidingskaart van twee ruwwandige urnvormen.

Afb. 7. — Verspreidingskaart van de Schrägrandurnen.

Afb. 8. — Verspreidingskaart van de bronzen voorwerpen.

deze horizontaalstratigrafische spreiding ook een chronologische betekenis heeft, valt moeilijk te bewijzen. Het aantal bewaarde urnen is te gering.

GLADWANDIG AARDEWERK

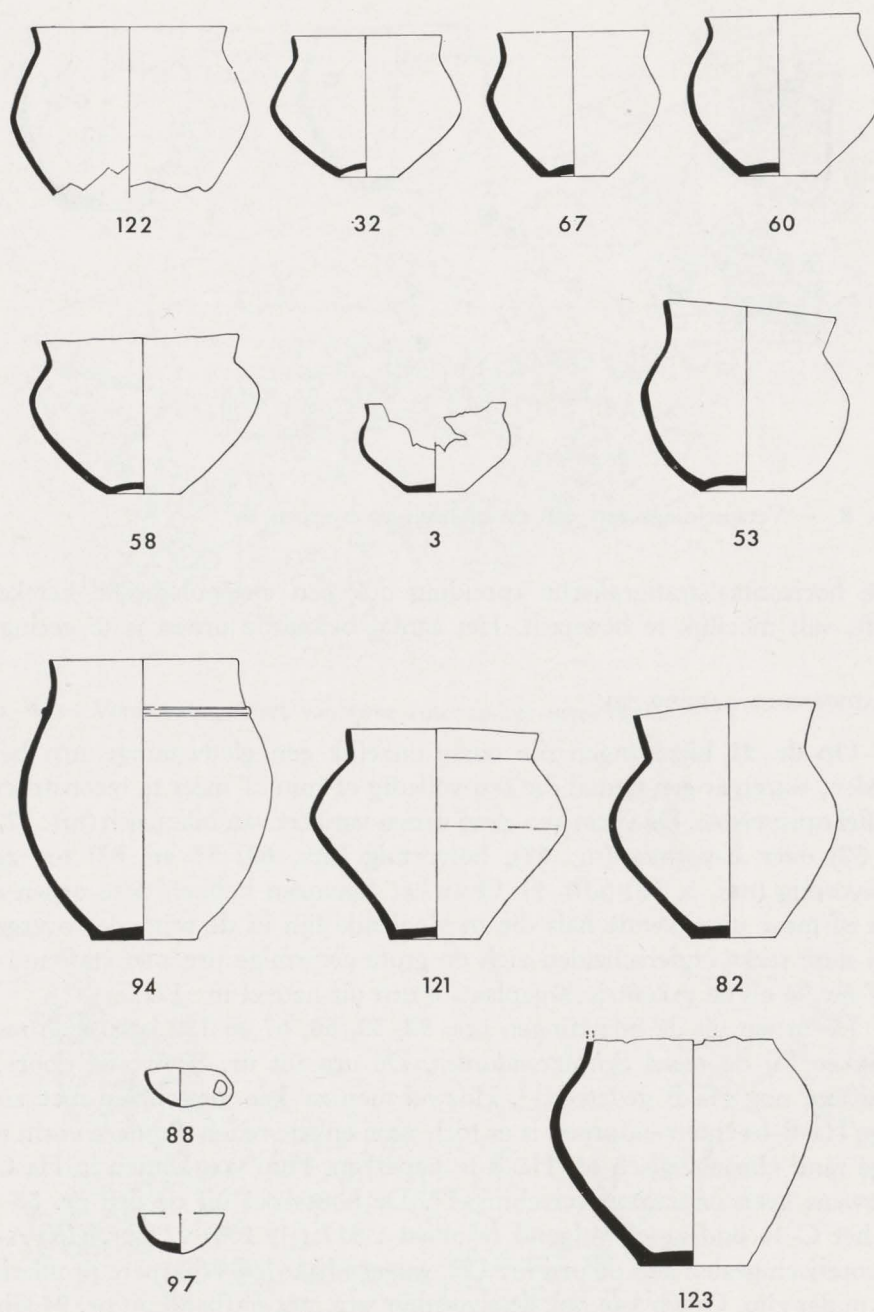
Op de 31 bijzettingen die oorspronkelijk een gladwandige urn bevat hadden, waren er een tiental die een volledig of min of meer te reconstrueren profiel opleverden. De vorm van deze urnen varieert van biconisch (nrs. 12, 22 en 32) over S-vormig (nr. 67), bolvormig (nrs. 60, 53 en 82) tot zelfs komvormig (nrs. 3, 58) (afb. 9). Over het algemeen hebben deze urnen een min of meer uitwijkende hals die in vloeiende lijn in de schouder overgaat. Van deze reeks onderscheiden zich de grote eivormige urn met stafband uit graf nr. 94 en de excentrisch geplaatste urn uit heuvel nr. 121.

De urnen uit de bijzettingen nrs. 32, 53, 60, 67 en 122 laten zich rangschikken bij de reeks *Schrägrandurnen*. De urn uit nr. 82 wordt door M. Desittere nog Ha-B gedateerd¹. Hoewel men ze kan vergelijken met sommige Ha-B-trechterranderurnen is er toch geen enkele reden om deze vorm met hoge rand chronologisch tot Ha-B te beperken. Hun voorkomen in Ha-C is trouwens geen ongewoon verschijnsel². De houtskool uit de urn nr. 53 gaf bij het C-14 onderzoek volgend resultaat : 517 (\pm 100) v. Chr. (IRPA-2). Theoretisch gezien kan de urn nr. 122, wegens haar iets scherpere profilering, iets ouder zijn. Ouder kan ook de eivormige urn met stafband uit nr. 94 zijn³.

¹ DESITTERE, 1968, I, blz. 55 en 136.

² GENSEN, 1963, blz. 248-249 (type A 3).

³ DESITTERE, 1968, I, blz. 55 en 136.

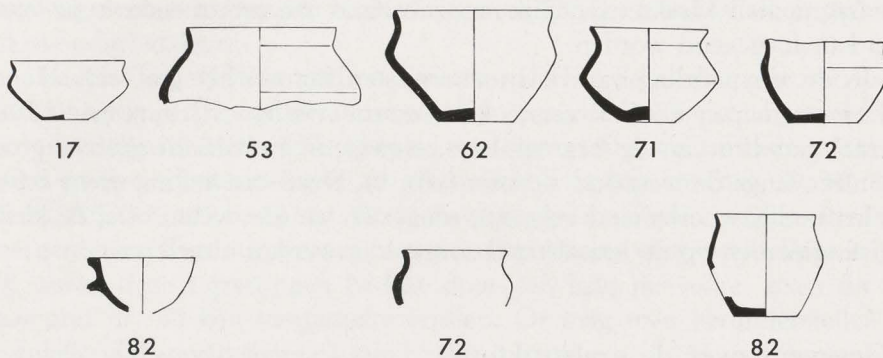

Afb. 9. — Overzicht van het gladwandig aardewerk uit de centrale bijzettingen.

De excentrisch geplaatste urn uit nr. 121 kan in Ha-B/C gedateerd worden ¹. Verwers wees er op dat de vormen die wij terugvinden bij de meer komvormige urnen nrs. 3 en 58, een verder stadium uitmaken in de ontwikkeling der Ha-C-Schrägrandurnen ².

Bij het gladwandig aardewerk uit de bijzettingen kunnen wij ook de hemisferische tas uit nr. 88 rekenen, evenals de scherf van het kalotvormig napje uit nr. 97. Beide zijn afkomstig uit urnloze graven.

Tenslotte dienen nog een aantal stukken aardewerk vermeld te worden, die niet in een graf voorkwamen, doch in de vulling van greppels (nrs. 17, 53 b, 62 b, 72 b, 72 d) (afb. 10). Belangrijk kan de komvormige urn uit greppel nr. 17 zijn waarvan het hoekige profiel reeds invloed van het *Marne*-aardewerk verraaft.

Afb. 10. — Overzicht van het gladwandig aardewerk uit de vulling der kringgreppels.

BRONZEN VOORWERPEN

Het urnenveld van „De Roosen” is betrekkelijk rijk aan kleine bronzen bijgaven geweest. In het centrum van 10 kringgreppels werden nog de resten van bronzen armbanden (nrs. 7, 24, 55, 82, 85, 93, 106) of kegelvormige bronzen hangertjes (nrs. 56, 72 en 93) gevonden. Op de krematieresten van de bijzettingen nrs. 99 en 104 werden resten van koperoxyde aangetroffen. In de graven nrs. 19 a, 38, 53 a en 100 konden de vervormde bronsresten niet geïdentificeerd worden. Uit de greppels nrs. 1, 65, 70, 78 en 106 kwamen

¹ Men vergelijke ze met exemplaren uit Birgelen (DESITTERE, 1968, II, afb. 28,7 en I, blz. 101 : Ha-C), Haldern (IBID., II, afb. 34,9 en I, blz. 108 : Ha-B/C), Voerde (IBID., II, afb. 36,4 en I, blz. 115 : Ha-B) en Vlodrop (met kerfsnedeversiering — IBID., II, afb. 67,5 en I, blz. 131 : Ha-B).

² VERWERS, 1972, blz. 52 en 126. Er bestaat naar onze mening geen reden om, zoals M. Desittere, de urn nr. 3 nog in Ha-B te dateren (DESITTERE, 1968, I, blz. 55).

eveneens fragmenten van bronzen voorwerpen te voorschijn; de greppelvulling van nr. 70 bevatte zelfs een fragment van een bronzen mes.

De meeste bronzen voorwerpen vertonen sporen van verbranding of zijn volledig vervormd door het vuur, waardoor hun archeologische waarde sterk beperkt wordt. De meeste armbanden konden nog herkend worden als een dunne draad. Wel kon men opmerken dat deze uit graf nr. 93 ongeveer vierkant in doorsnede was; deze uit graf nr. 82 was driehoekig en in de graven nrs. 85, 65 en 78 waren ze rond.

Interessanter zijn de konische hangertjes. Tweemaal komen ze voor in een ruwwandige urn (nrs. 56 en 72 a). In het gestoorde centrum van nr. 93 kwam slechts brons voor, waaronder een derde konisch hangertje. Deze voorwerpen kunnen over het algemeen in Ha-C/D gedateerd worden¹.

Te vermelden valt nog de bronzen spiraal uit graf nr. 56, die wegens haar fragmentair karakter moeilijk met zekerheid aan een of ander type-voorwerp kan toegekend worden.

In de verspreiding van de bronsvondsten binnen het grafveld tekenen zich twee groepen af. Een eerste concentratie vinden wij ongeveer in het centraal gedeelte van de begraafplaats, terwijl de tweede en grotere groep zich meer langs de westrand situeert (afb. 8). Deze vaststelling dient echter met het nodige voorbehoud bekeken, aangezien we niet weten of al de kleine bronsfragmenten op de brandstapel zorgvuldig werden uitgelezen.

2. Gegevens over de grafstructuur.

Van de 130 nog te herkennen circulaire overblijfselen van funeraire monumenten waren er 121 omgeven door een kringgreppel (Pl. IX). 6 greppels waren volledig gesloten (nrs. 7, 113, 119, 124, 135 en 147). 12 greppels waren gedeeltelijk verstoord zodat niet meer kon uitgemaakt worden of er al dan niet een toegang geweest was. 7 grafmonumenten zouden geen randstructuur gehad hebben (nrs. 60, 128, 129, 130, 144, 145 en 146). Heuvel nr. 124 behoorde tot het type der ringwalheuvels; nr. 4 daarentegen was slechts omgeven door een kleine wal. De nog duidelijk herkenbare heuvel nr. 138 was omgeven door een enkelvoudige krans van wijdestelste palen.

Het is opvallend dat de bijzettingen zonder randstructuur teruggedrongen liggen in het oostelijk uiteinde van de begraafplaats. De gesloten greppels liggen eveneens in de oostelijke helft met een kleine groepering in het zuidoosten.

Over gans het urnenveld verspreid liggen de open kringgreppels. De oriëntering der openingen varieert van noordoost tot zuid. De meerderheid

¹ VERWERS, 1972, blz. 140-142.

heeft een doorgang die naar het oosten gericht is (61 %). 30 % heeft de opening naar het zuidoosten, 6 % naar het noordoosten en 3 % naar het zuiden. In 27 gevallen was deze toegang gemarkeerd door palen. Meestal was er langs beide zijden van de doorgang een paal in de greppel geplaatst. Slechts driemaal waren één of twee palen buiten de greppel in de nabijheid van de opening gezet. Tweemaal, namelijk bij de nrs. 52 en 114, was één paal midden in de opening geplant en sloot zodoende de doorgang af.

De grafmonumenten nrs. 17 en 27 waren niet alleen omgeven door een open kringgreppel, doch eveneens door een enkelvoudige paalkrans. In de greppel nr. 27 was bovendien nog een krans van schuin ingeplante palen geplaatst¹.

Twee grafmonumenten onderscheiden zich in vorm en afmetingen van alle andere, namelijk de „lange bedden” nrs. 104 en 111. Deze zijn niet omgeven door een greppel, zoals dit gewoonlijk het geval is, doch door een enkelvoudige palenrij.

Hoewel van al deze grafmonumenten slechts de al dan niet verstoorde grafkuil en de perifere structuur overbleven, kan men toch met enige zekerheid veronderstellen dat elke kringgreppel een lage grafheuvel omsloot. Voor een aantal graven is het moeilijker de grafstructuur te bepalen (nrs. 39, 58, 80 b, 84, 94, 97, 117, 129 b, 147 b). Rond deze graven werd geen perifere structuur waargenomen. Evenmin werden resten van de opbouw vastgesteld. Waarschijnlijk waren deze bijzettingen bedekt door een laag heuveltje, zoals dit nog voor graf nr. 60 kon vastgesteld worden. Of mag men veronderstellen dat er enkele vlakgraven geweest zijn?

3. Grafritus.

Op het urnenveld „De Roosen” werden uitsluitend krematiegraven bijgezet. Voor zover dit nog met zekerheid uit te maken is, — gelet op het groot aantal door urnzoekers geplunderde graven, — heeft elk graf slechts één enkele urn bevat. In deze urn werden na de verbranding de beenderresten van de overledene gedeponeerd. Hoewel dit te Neerpelt de normale wijze van begraven was, zijn er toch enkele uitzonderingen. In graf 88 verving een geoorde tas de eigenlijke asurn en graf 97 bevatte slechts de scherf van een hemisferische tas of nap. Bovendien werden op het urnenveld 12 bijzettingen zonder asurn of bijgaven aangetroffen; de verbrande stoffelijke resten werden in deze gevallen gewoon in een klein kuiltje begraven (nrs. 18, 19 b, 23, 70, 72 c, 74 b, 80 b, 84, 89 b-c, 135 b en 147 b). Bijgaven uit aardewerk zijn zeldzaam. Slechts in graf nr. 14 was een bijpotje bovenop de crematieresten in de urn

¹ Zie rekonstruktie : ROOSSENS-BEEX, 1960, blz. 77, afb. 7.

geplaatst. In de twee urnloze graven nrs. 88 en 97 vervangen bijpotjes de eigenlijke urn. Bronzen bijgaven komen iets meer voor. Hun waarde wordt echter gerelativeerd door de slechte bewaringstoestand. De meeste zijn vervormd door de hitte van de brandstapel.

In elk graf werd het stoffelijk overschot van één enkele persoon geborgen. Er is slechts één uitzondering. Het funerair monument nr. 56 was opgericht voor twee personen, namelijk een 25 jaar oude vrouw en een 40-jarige man. De beenderresten van deze beide personen waren in één en dezelfde ruw wandige urn gedeponneerd. Het feit dat de stoffelijke resten van twee personen vermengd in één urn voorkomen, laat toe te veronderstellen dat beiden samen op dezelfde brandstapel verast werden, dat de doodsoorzaak en datum van overlijden dezelfde was en dat beide personen tijdens het leven in enge relatie tot elkander stonden.

In het zuidelijk middendeel van het urnenveld werden binnen 4 kringgreppels konfiguraties van 3 tot 4 paaltjes vastgesteld. De paaltjes binnen de greppels nrs. 24 en 28 stonden rond de centrale bijzetting en kunnen een aanduiding zijn voor het bestaan van kleine dodenhuisjes. Dit kan er op wijzen dat de urn met de beenderresten na de krematie niet onmiddellijk begraven werd, doch tentoongesteld bleef tot wanneer bepaalde begrafenisriten voorbij waren. Moeilijker te interpreteren zijn gelijkaardige konfiguraties van 4 palen binnen de greppels nrs. 11 en 26. Beide zijn excentrisch gelegen. Het dodenhuisje in nr. 11 stond bij de greppelrand tegenover de toegang, dit in nr. 26 vlak bij de opening. Belangrijk is hier dat in deze beide grafmonumenten geen enkele bijzetting, zelfs geen recente verstoring werd vastgesteld.

Wij hebben getracht een verband te zoeken tussen het geslacht van de overledene en het urntype waarin de beenderresten geborgen waren, tussen urntype en bijgaven, tussen het geslacht van de dode en het type der bijgaven. Dit leverde weinig positieve elementen op. Wanneer wij de bronsfragmenten uit het centrum van de heuvel betrekken op het urntype, dan blijkt dat brons achtmaal voorkomt met een ruw wandige urn (nrs. 19 a, 24, 56, 72 a, 78, 82 a, 99 en 104) en slechts viermaal met een gladwandige (nrs. 53 a, 55, 85 en 100).

Dit lichte overwicht mag ons niet in verleiding brengen om te veronderstellen dat ruw wandige urnen bij voorkeur gebruikt werden voor het opbergen van vrouwelijke krematieresten. Bronzen bijgaven zijn over het algemeen wel typisch voor vrouwelijke bijzettingen, doch dit is geen vaste regel. De urnen nrs. 24 en 72 a bevatten de beenderen van een vrouw, nr. 56 van een man en een vrouw, nr. 78 van een man en 104 van een kind. De gladwandige urn nr. 53 a bevatte de beenderen van een vrouw en nr. 55 van een man.

De resultaten van het antropologisch onderzoek hebben uitgewezen dat geslacht of leeftijd geen rol speelden bij de keuze van urntype of bijzettingwijze. In ruw wandige urnen treft men trouwens de volgende krematieresten aan : 9 van mannen, 9 van vrouwen en 8 van jonge individu's of kinderen.

Een ongeveer gelijkaardige verhouding konstateert men bij de gladwandige urnen : 4 van mannen, 6 van vrouwen en 4 van jonge individu's of kinderen.

4. Datering en ontwikkeling van het urnenveld.

Reeds tijdens de behandeling van het aardewerk werd het duidelijk dat de meeste urnen, zowel ruw- als gladwandige, binnen de periodes Ha-C en -D dienden gedateerd te worden. Ditzelfde resultaat konden we bekomen voor de bronzen bijgaven, waarvan spijtig genoeg slechts enkele voor datering in aanmerking kwamen. Uit de algemene datering van het materiaal volgt de algemene kronologische positie van het urnenveld in zijn geheel binnen het kader van de Ha-C/D-fasen ¹. Enkele elementen duiden er nochtans op dat de begraafplaats zeker in het begin van Ha-C of zelfs nog iets vroeger in gebruik genomen werd. Hierop wijzen de oudere urne met stafband nr. 94 en misschien de excentrisch geplaatste urn uit nr. 121 (cfr. blz. 19 en afb. 9). Daarnaast is er een aanduiding voor een menselijke, niet funeraire aanwezigheid en activiteit op „De Roosen” op het einde van Ha-B. Hierop wijst inderdaad het kuiltje nr. 38 b, waarin scherven van een met kerfsnede versierde urn voorkwamen. Dit kuiltje was doorgesneden door de greppel nr. 38. Anderzijds is er een gegeven dat kan wijzen op een menselijke activiteit op „De Roosen” op het einde van Ha-D of nog in het begin van de La Tène-periode, namelijk de aanwezigheid van de komvormige urn in de greppel nr. 17; het hoekige profiel verraaft reeds duidelijke invloeden van het *Marne*-aardewerk (afb. 10).

De ontwikkeling van het urnenveld is moeilijker met zekerheid vast te stellen. G. Beex wees er op dat de gesloten kringgreppels over het algemeen voorkomen in de oudere fasen van de Urnenveldenkultuur, dat in tegenstelling tot de open kringgreppels ². In het urnenveld „De Roosen” valt het op dat de gesloten kringgreppels alle in de oostelijke helft van de begraafplaats gesitueerd zijn. Dit zou kunnen betekenen dat de oudste kern van het urnenveld in die zone gelegen is.

Tegelijkertijd kan men vaststellen dat de heuvels met paalkrans (nrs. 135?, 138, 17 en 27) en deze omgeven door een ringwal (nrs. 4 en 124) eveneens

¹ C-14 metingen gaven de volgende resultaten :

Heuvel nr.44 : houtskool bij gladwandige scherven	386 ± 100 B.C. (IRPA 13)
49 : houtskool uit kringgreppel	696 ± 230 B.C. (IRPA 14)
53 : houtskool bij gladwandige urn	517 ± 100 B.C. (IRPA 2)
57 : houtskool bij ruwwandige urn	484 ± 125 B.C. (IRPA 15)
71 : houtskool uit kringgreppel	707 ± 190 B.C. (IRPA 16)
124 : brandvlek onder heuvel	825 ± 100 B.C. (IRPA 17)

Cfr. SCHREURS, 1968, blz. 31 en 33. ROOSENS, 1966, blz. 151-152.

² BEEX, 1960, blz. 9-23. ROOSENS-BEEX, 1960, blz. 82-88. VERWERS, 1972, blz. 36.

in het oostelijk gedeelte en langs de zuidrand gelegen zijn. In deze perifere structuurtypes schuilen nog duidelijk reminiscenties aan de graftypes uit de Bronstijd. Een ander argument voor een ontwikkeling van het urnenveld vanuit het oosten is dat de opeenvolging van de oversnijdingen der kringgreppels meestal in westelijke richting verloopt. Men lette bij voorbeeld op de opeenvolging van de greppels nrs. 43-54-67, 82-80-81, 72-63-71, 45-31-56, 16-17-14-13. Dit alles laat vermoeden dat over het algemeen de bijzettingen op het urnenveld zich in westelijke richting opgevolgd hebben. Dit sluit echter het voorkomen van oudere graven, zoals nr. 94 met de urn met stafband, in het westelijk gedeelte niet uit.

Het feit dat men in de ontwikkeling van het urnenveld een oost-west tendens kan vaststellen heeft bepaalde konsekwenties. Dan betekent dit dat de ruwwandige urnen van ons tweede meer gedrongen type (cfr. blz. 14-15), die iets meer westelijk in het urnenveld voorkomen dan deze van ons eerste emmervormig type, mogelijk iets jonger zouden kunnen zijn dan deze van het eerste type (afb. 6). We beschikken echter over te weinig exemplaren om aan deze veronderstelling meer waarschijnlijkheid te verlenen. Indien de jongste graven in het westelijk deel liggen, dan zou ook blijken dat de jongere fase rijker is geweest aan bronzen bijgaven, zoals blijkt uit de verspreidingskaart der bronsvondsten (afb. 8).

Neemt men het algemeen plan van het urnenveld voor ogen, dan valt dadelijk een onderscheid op tussen de noord-oostelijke helft en de rest van de bijzettingszone (Pl. IX). In de eerste zone liggen de bijzettingen minder dicht gegroepeerd dan elders. Vooral langs de zuidrand en op het westelijk deel liggen de kringgreppels goed gekoncentreerd. Opvallend is hier de groep langs de zuidelijke rand, waar tussen de greppels nrs. 70 en 122 een duidelijk rechte aflijning op te merken is, die niet louter toevallig kan zijn. Een tweede belangrijke concentratie vonden wij meer ten westen, namelijk de dichte ophoping van kleine kringgreppels rond het grafmonument nr. 38. De vraag is nu of in deze groepen van kringgreppels kronologische ontwikkelingsstadia moeten gezien worden of dat aan elke concentratie eerder sociale of familiale redenen ten grondslag liggen.

5. De bevolking.

Van al de ingezamelde hoeveelheden krematieresten konden er 51 geanalyseerd worden. Uit het antropologisch onderzoek is gebleken dat 19 krematies afkomstig waren van mannen, 19 van vrouwen en 13 van jonge individu's of kinderen. Bij het onderzoek heeft men zoveel mogelijk getracht de leeftijd van de overledene te bepalen. Voor de mannen konden de volgende leeftijden vastgesteld worden : 18, 20, 25, 25, 30, 30, 40, 40, 40, 40, 50, 50, 70 jaar.

Voor de vrouwen : 18, 20, 20, 25, 25, 20-30, 25-30, 30, 35, 40, 40, 40-50 jaar. De gemiddelde leeftijd voor de mannen bedraagt dan 36,7 jaar, voor de vrouwen 29 jaar. Het algemeen gemiddelde is 32,8 jaar. Voor de kinderen konden in de meeste gevallen leeftijd en geslacht niet bepaald worden. Het aantal kinderen is dan ook niet opgenomen in de berekening der gemiddelden ; de gegeven cijfers slaan enkel op de gemiddelde leeftijd der volwassenen. Als gevolg daarvan moet men aannemen dat de gemiddelde leeftijd voor het geheel van de bevolkingsgroep heel wat lager moet gelegen hebben.

Reeds eerder hebben wij het aantal bijzettingen op „De Roosen” geschat op 151 (cfr. blz. 13). Dit aantal lag waarschijnlijk hoger. Het groot aantal verstoorde graven laat ons echter niet toe een juister cijfer te geven. Bovendien moet nog een klein gedeelte van het urnenveld onderzocht worden. Indien wij ons — rekening houdend met voorgaande gegevens — een idee willen vormen over de dichtheid van de bevolking, die op het urnenveld „De Roosen” begraven lag, zijn wij genoodzaakt onze toevlucht te nemen tot een hypothese. Indien wij het huidig aantal bijzettingen, namelijk 151, beschouwen als theoretisch totaal dan betekent dit dat ongeveer 151 personen op het urnenveld begraven werden en dit gedurende een periode van minstens 300 jaar, d.w.z. de beide Ha-C en -D fasen. Vermits de algemene gemiddelde leeftijd zeker beneden 32,8 jaar lag mogen wij veronderstellen dat per eeuw een viertal generaties op „De Roosen” geleefd hebben. Voor een periode van 300 jaar beschikken wij dan over een twaalfstal generaties. Delen wij het aantal van 151 bijzettingen door 12 dan bekomen wij een gemiddelde van 12,5 personen per generatie. Wij nemen hier aan dat de bevolkingsdichtheid steeds konstant is geweest. Hoewel wij de nederzetting die bij het urnenveld „De Roosen” behoord heeft niet kennen, kan dit cijfer ons wel een vaag idee geven over de uitgestrektheid van de nederzetting. Mogelijk heeft deze bestaan uit 3 tot 4 woningen of boerderijen. Dit alles is natuurlijk zeer hypothetisch en kan slechts bevestigd of tegengesproken worden bij de eventuele ontdekking van de nederzetting.

Ter vergelijking wensen wij even de meer recente situatie op „De Roosen” weer te geven. Tot ongeveer 1900 na Chr., dus vóór het gebruik van het kunstmest, bestond dit gehucht uit 5 boerderijen. Dit aantal was gebonden aan de beschikbare goede landbouwgronden en het natuurlijk blijvend grasland. Het is niet onmogelijk dat de prehistorische situatie ongeveer dezelfde is geweest.

BIBLIOGRAFIE

- BEEX, 1960 — G. BEEX, *De Urnenveldenkultuur in de Kempen*, Publik. Prov. Gallo-Rom. Museum Tongeren 3, Tongeren, 1960.
- BEEX-ROOSENS, 1961 — G. BEEX-H. ROOSENS, *Een grafmonument in het urnenveld „De Roosen” te Neerpelt (Belgisch Limburg)*, *Helinium* 1, 1961, blz. 135-137.
- BEEX-ROOSENS, 1967 — G. BEEX-H. ROOSENS, *Een urnenveld te Achel-Pastoorbos*, *Arch. Belg.* 96, Brussel, 1967.
- DESITTERE, 1967 — M. DESITTERE, *Die Grobkeramik der Urnenfelderkultur in Belgien und den Niederlanden und der sogenannte Harpstedter Stil*, *Helinium* 7, 1967, blz. 260-271.
- DESITTERE, 1968 — M. DESITTERE, *De Urnenveldenkultuur in het gebied tussen Neder-Rijn en Noordzee (Periodes Ha-A en -B)*, *Diss. Arch. Gandenses* 11, 2 vols., Brugge, 1968.
- GENSEN, 1963 — R. GENSEN, *Typengruppen in der jungbronzezeitlichen und eisenzeitlichen Keramik zwischen Niederrhein und Weser*, *Germania* 41, 1963, blz. 243-259.
- KERSTEN, 1948 — W. KERSTEN, *Die niederrheinische Grabhügelkultur*, *Bonn. Jahrb.* 148, 1948, blz. 5-80.
- MEEX, 1972 — F. MEEX, *De Urnenveldenkultuur in het gebied tussen Beneden-Maas en Schelde in de IJzertijd. Een studie over de geografische verspreiding van de grafvelden en enkele aardewerksoorten (ongepubliceerde dissertatie)*, 2 vols., Leuven, 1972.
- MODDERMAN-LOUWE KOOIJMANS, 1966 — P. J. R. MODDERMAN-L. P. LOUWE KOOIJMANS, *The Heibloem. A Cemetery from the Late Bronze Age and Early Iron Age between Veldhoven and Steensel*, *Prov. Noord-Brabant, Anal. Praehist. Leidensia* 2, 1966, blz. 9-26.
- ROOSENS-BEEX, 1960 — H. ROOSENS-G. BEEX, *Onderzoek van het urnenveld op de „Roosen” te Neerpelt in 1959*, *Limburg* 39, 1960, blz. 59-142 (= *Arch. Belg.* 48, Brussel, 1960).
- ROOSENS-BEEX, 1961 — H. ROOSENS-G. BEEX, *De opgravingen in het urnenveld „De Roosen” te Neerpelt in 1960*, *Het Oude Land van Loon* 16, 1961, blz. 5-27, 35-56 (= *Arch. Belg.* 58, Brussel, 1961).
- ROOSENS-BEEX, 1962 — H. ROOSENS-G. BEEX, *Het onderzoek van het urnenveld „De Roosen” te Neerpelt in 1961*, *Het Oude Land van Loon* 17, 1962, blz. 145-173 (= *Arch. Belg.* 65, Brussel, 1962).
- ROOSENS e.a., 1963 — H. ROOSENS-G. BEEX-P. BONENFANT, *Een urnenveld te Grote-Brogel*, *Arch. Belg.* 67, Brussel, 1963.
- ROOSENS-BEEX, 1965 — H. ROOSENS-G. BEEX, *Bronstijdgrafheuvels op de Haarterheide te Hamont*, *Arch. Belg.* 81, Brussel, 1965.
- ROOSENS, 1966 — H. ROOSENS, *La signification des résultats en archéologie, in Introduction à la datation des matériaux organiques par le radiocarbone*, *Bulletin van het Koninkl. Instituut voor het Kunstpatrimonium* 9, 1966, blz. 149-153.

- SCHREURS, 1968 — ANNE N. SCHREURS, *Institut Royal du Patrimoine Artistique. Radiocarbon Dates II*, *Radiocarbon* 10, 1968, blz. 29-35.
- STAMPFUSS, 1925 — R. STAMPFUSS, *Das Vordringen der Germanen zum nördlichen Niederrhein und die Ausbreitung der Harpstedter Kultur*, *Mannus* 17, 1925 (1926), blz. 287-308.
- STAMPFUSS, 1928 — R. STAMPFUSS, *Das germanische Hügelgräberfeld Diersfordt, Führer zur Urgeschichte 2*, Augsburg, 1928.
- STAMPFUSS, 1939 — R. STAMPFUSS, *Das Hügelgräberfeld Rheinberg, Quellenschriften zur westdeutschen Vor- und Frühgeschichte 2*, Leipzig, 1939 (anastatische herdruk, s.l., s.d.).
- STAMPFUSS, 1943 — R. STAMPFUSS, *Das Hügelgräberfeld Kalbeck, Kr. Kleve, Quellenschriften zur westdeutschen Vor- und Frühgeschichte 5*, Leipzig, 1943 (anastatische herdruk, Duisburg-Hamborn, 1971).
- VERWERS, Goirle — G. J. VERWERS, *A Late Bronze Age/Early Iron Age Urnfield at Goirle, Prov. Noord-Brabant*, *Anal. Praehist. Leidensia* 2, 1966, blz. 33-48.
- VERWERS, 1966 — G. J. VERWERS, *Non-circular Monuments in the Southern Dutch Urnfields*, *Anal. Praehist. Leidensia* 2, 1966, blz. 49-57.
- VERWERS, 1969 — G. J. VERWERS, *The Beginning of the Late Bronze Age in the Lower Rhine Area*, *Ber. Rijksd. Oudheidk. Bodemonderzoek* 19, 1969, blz. 17-25.
- VERWERS, 1972 — G. J. VERWERS, *Das Kamps Veld in Haps in Neolithicum, Bronzezeit und Eisenzeit*, Leiden, 1972.

RÉSUMÉ

LE CHAMP D'URNES « DE ROOSEN » DE NEERPELT

Au cours des années 1962 et 1964 fut fouillée à Neerpelt la partie septentrionale du champ d'urnes « De Roosen », dont la fouille scientifique avait déjà commencé en 1959 (voir : ROOSENS-BEEX, 1960, 1961, 1962; BEEX-ROOSENS, 1961). Pendant ces deux dernières campagnes, la fouille révéla les traces de 19 tombelles (parcelles cadastrales, section D n°s 907 g 4 et 907 h 4). D'autres tranchées effectuées sur les parcelles n°s 907 k 3, 907 i 8 et 907 x 2 n'ont point donné de résultat; cet élément a permis aux fouilleurs de déterminer les limites sud, nord et ouest du cimetière. Seule la parcelle n° 907 z n'est pas encore examinée complètement. Seul un grand tumulus y fut fouillé pendant la première campagne en 1959, mais ne fut pas repris dans le rapport de cette année là. Cette tombelle est présentée dans ce rapport de fouille sous le n° 138. Deux autres tumulus et probablement un monument funéraire du type d'enclos allongé, appelé « *lang bed* », se trouvent encore sur cette parcelle. L'examen ultime de cette extrémité est du cimetière n'est pas possible à cause de la végétation.

Dans le champ d'urnes « De Roosen » les fouilleurs ont pu relever des traces de cent trente tombelles. Le nombre de dépôts cinéraires peut être évalué à 151. Quoique ce cimetière est un des plus vastes fouillé systématiquement dans la zone campinienne, le très grand nombre de tombes pillées (plus de 70 %) en diminue considérablement la valeur archéologique. Parmi les 151 dépôts funéraires, 43 contenaient une urne à paroi éclaboussée, appartenant au type de *Harpstedt*. Elles sont généralement datées des périodes Ha-C/D. D'autre part 31 tombes renfermaient une urne à paroi lisse; ces urnes se classent dans le groupe des *Schrägrandurnen*. Des objets en bronze, seuls les petits pendentifs coniques peuvent être datés de façon plus ou moins précise, notamment Ha-C/D. La plupart des bracelets en bronze étaient devenus méconnaissables à cause de l'action du feu de bûcher. L'ensemble du matériel archéologique permet de dater le cimetière dans la période Ha-C/D. L'urne de la tombe n° 94 et les fragments d'une urne avec un décor en *Kerbschnitt* pourraient fournir la preuve d'une occupation du site « De Roosen » dès la fin de Ha-B. D'autre part la coupe à panse carénée, trouvée dans le remblai du fossé circulaire n° 17 montre déjà l'influence de la céramique marnienne. Ceci pourrait être la preuve d'une présence humaine sur le site ou aux alentours à une époque plus récente (fin Ha-D ou même au début de La Tène).

Normalement chaque dépôt funéraire ne contenait qu'une seule urne, dans laquelle avaient été déposés les ossements calcinés. Les vases accessoires sont extrêmement rares. Une douzaine de dépôts ne contenaient que des « incinérations libres ». Pour ce qui concerne la structure des monuments funéraires, qui recouvraient les tombes proprement dites, peu de traces subsistaient encore au moment même de la fouille. Le plus souvent, la structure périphérique (fossé circulaire ou cercle de trous de pieux) était le seul témoin de l'existence d'une tombelle nivelée.

L'occupation la plus ancienne du cimetière se localise probablement dans la zone est. G. Beex avait déjà démontré que les fossés circulaires fermés faisaient partie de la phase la plus ancienne des champs d'urnes en Campinne. A Neerpelt ce type de fossé n'est représenté que dans la partie est du champ d'urnes. Dans cette même zone se trouvent également quelques tombelles dont les structures périphériques rappellent encore les traditions et les usages de l'âge du bronze dans nos régions. Les fossés circulaires, qui présentent une entrée vers l'est, se retrouvent sur toute la surface du cimetière mais avec quelques grandes concentrations dans les zones sud et ouest. Le noyau le plus ancien du champ d'urnes se trouve probablement dans la partie est et c'est par après que le site s'est développé vers l'ouest.

BIJLAGE

HET ANTROPOLOGISCH ONDERZOEK (1962-64)

door Dr. Med. P. JANSSENS

GRAF 129.

De totale hoeveelheid beenderresten weegt 330 g; het grootste fragment meet 70 mm.

Van de ledematen zijn voorhanden : een gedeelte van een stevige femurdiaphyse met een sterke linea aspera; een deel van een gewrichtspan van de heup; van een humerus, een deel van de distale epiphyse met het capitulum en de trochlea humeri; van een linker derde metacarpaal, de proximale epiphyse. De wervelkolom is vertegenwoordigd door enkele kleine stukjes van wervelbogen en uitsteeksels. Nergens werden resten van groeischijven opgemerkt. Tot de schedel behoren een deel van de basis van een linker mastoïduitsteeksel met een deel van de sutura occipito-mastoidea en de sutura parietomastoidea, die reeds vergroeid was ter hoogte van de tabula interna; verder de rechter mastoïd, zeer forsig van bouw, en tenslotte een gedeelte met de fossa mandibularis links.

Deze beenderen zijn afkomstig van een misschien wel 70 jaar oud individu, waarschijnlijk van het mannelijk geslacht.

GRAF 132.

De totale hoeveelheid weegt amper 10 g waarvan het grootste stukje 31 mm meet. Het betreft voornamelijk stukjes dunne diaphyse en een deeltje van een onderkaak met gehalveerde alveolen van 5 tanden, zodat slechts de linguale zijde overblijft. Het zijn de resten van een jong kind. Schedeldakfragmenten ontbreken.

GRAF 135.

90 g weinig karakteristieke beenderresten waarvan het grootste fragment 46 mm meet. Het zijn bijna uitsluitend delen van diaphysen en enkele fragmenten van tamelijk dikke schedelbeenderen. Ter hoogte van de tabula interna is de sutuur vergroeid. Het kunnen de resten zijn van een volwassen man waarvan de maximale leeftijd niet nader te bepalen is.

GRAF 136.

De beenderresten wegen 285 g; het grootste fragment meet 74 mm. Van de schedel zijn slechts enkele platte fragmentjes bewaard, steeds met volledig open naden; een deel van een linker maxilla met de open alveolen, vanaf de eerste incisief tot en met de tweede premolaar, alsook een gedeelte van de rechterzijde van dit been. Van de femur is een gedeelte van een condylus bewaard, zonder spoor van groeischijf; delen van de beide capita femoris vertonen een plaatje gecondenseerd beender-

weefsel op de plaats van de vroegere groeischijf. Het zijn deze beenderverdichtingen die radiologisch herkend worden als de „lijnen van Harris”¹ en die een aanwijzing zouden zijn van een langdurige febrile ziekte of voedselcarentie tijdens de groei-periode. Vermelden we in 't bijzonder een volledige linkse patella en een trochlea tali van de rechter voet, waarvan hier enkele maten volgen²:

Patella links : 1. Grootste hoogte : 34 mm
2. Grootste breedte : 33 mm
3. Grootste dikte : 16 mm
4. Hoogte der facies articularis : -
5. Breedte der tibiale facet : 15 mm
6. Breedte der fibulaire facet : 19 mm.

Deze maten blijven tamelijk ver onder de kleinste afmetingen, gevonden bij het anthropologisch onderzoek van niet gecremeerde beenderen. Nochtans is de retractie van gecremeerde beenderen niet erg groot. Daarom nemen wij aan dat het hier de resten van een vrouw betreft.

Trochlea tali rechts : 4. Lengte : 28 mm
5. Breedte : 22 mm
5a. Achterste breedte : 13 mm
5b. Voorste breedte : 25 mm
6. Hoogte : 10 mm
Trochleabreedte-index : 52,0
Talus-trochleabreedte-index : 78,5
Wervelsindex van de trochlea : 35,7.

De zeer smalle trochlea-breedteindex zou wijzen op een primitief kenmerk. De ouderdom van deze vrouw mag op een twintigtal jaren geschat worden.

GRAF 140.

Slechts 25 g gecremeerde beenderen, grootste fragment : 50 mm. Het zijn voornamelijk stukjes van dunne diaphysen, een gedeelte van een humeruskop met groeischijf en een enkel schedelfragmentje. Deze resten zijn afkomstig van een ongeveer zesjarig kind.

¹ C. WELLS, *A New Approach to Ancient Disease*, *Discovery* 22, 1961, blz. 526-531.

² De nummers der maten komen overeen met deze van R. MARTIN, *Lehrbuch der Anthropologie*, Stuttgart, 1958.

INHOUDSTAFEL

I. Inleiding	5
II. De grafheuvels	8
III. Nabeschouwingen	13
1. Het materiaal	13
2. Gegevens over de grafstructuur	20
3. Grafritus	21
4. Datering en ontwikkeling van het urnenveld	23
5. De bevolking	24
Bibliografie	26
Résumé français	28
Bijlage : Het antropologisch onderzoek, door Dr. Med. P. Janssens .	30

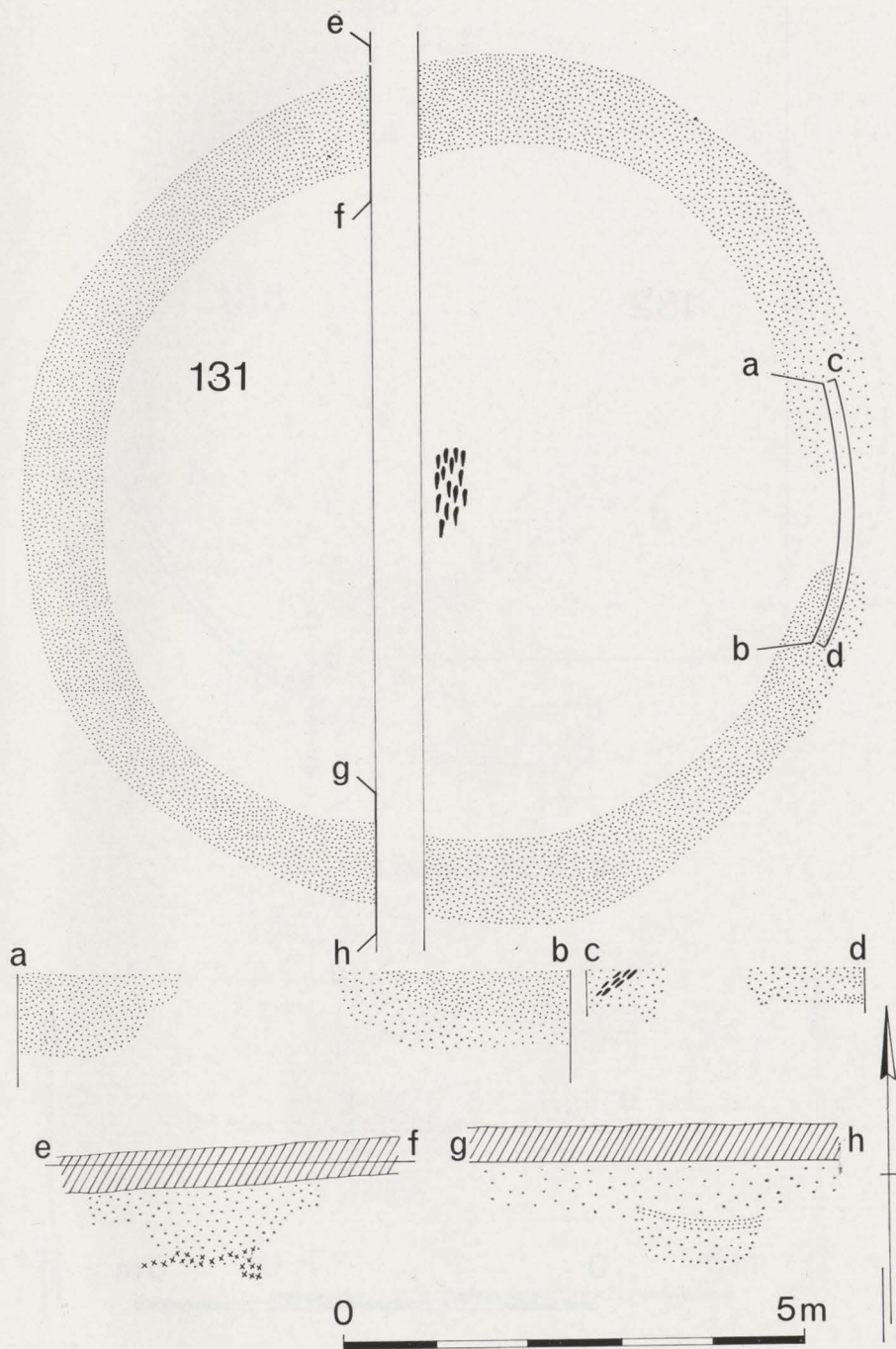
PLATEN

17

PROCEEDINGS

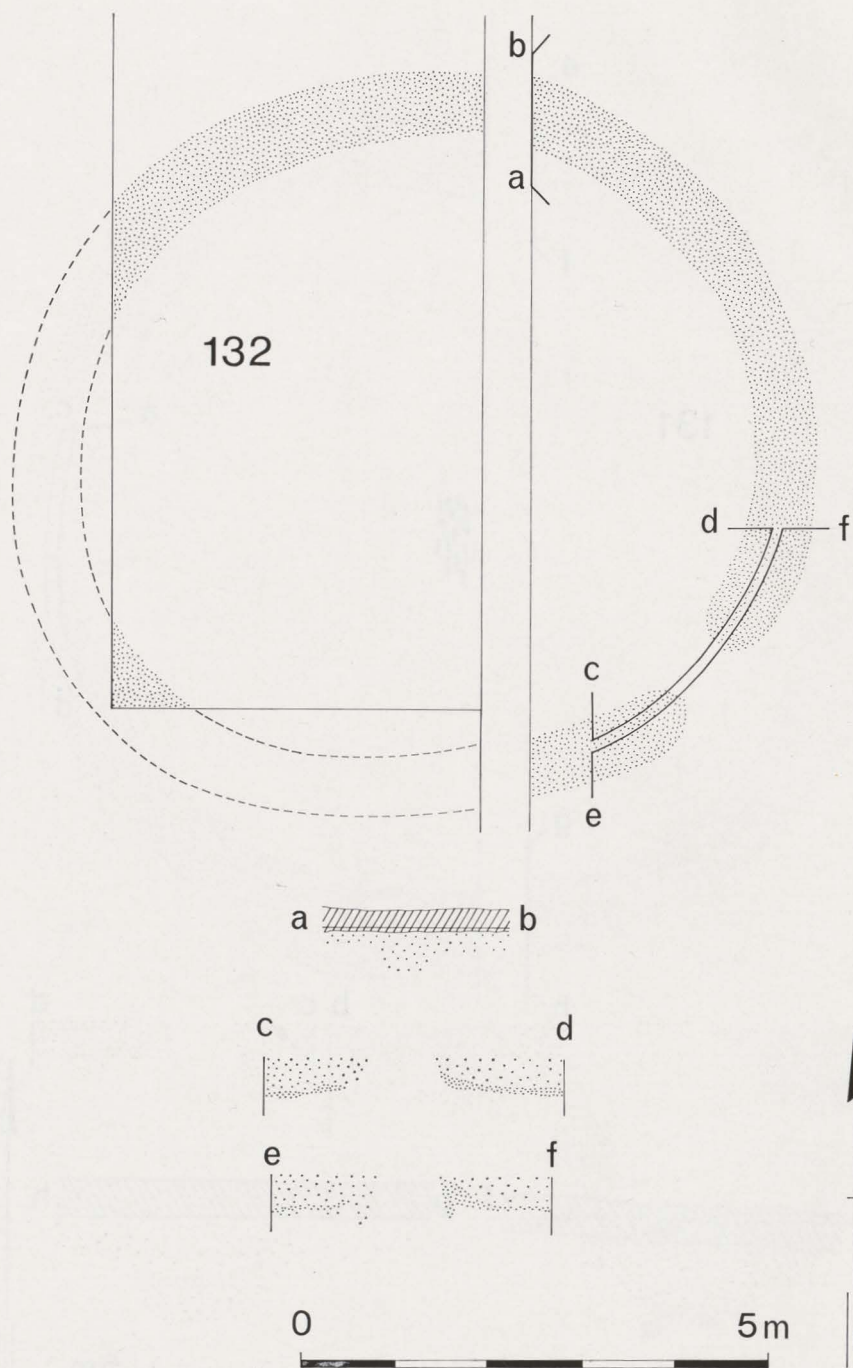
of the
General Assembly
of the
Presbyterian Church
in the United States
and Foreign Missions
held at
Pittsburgh
Pa.
from the 1st to the 10th of June 1877

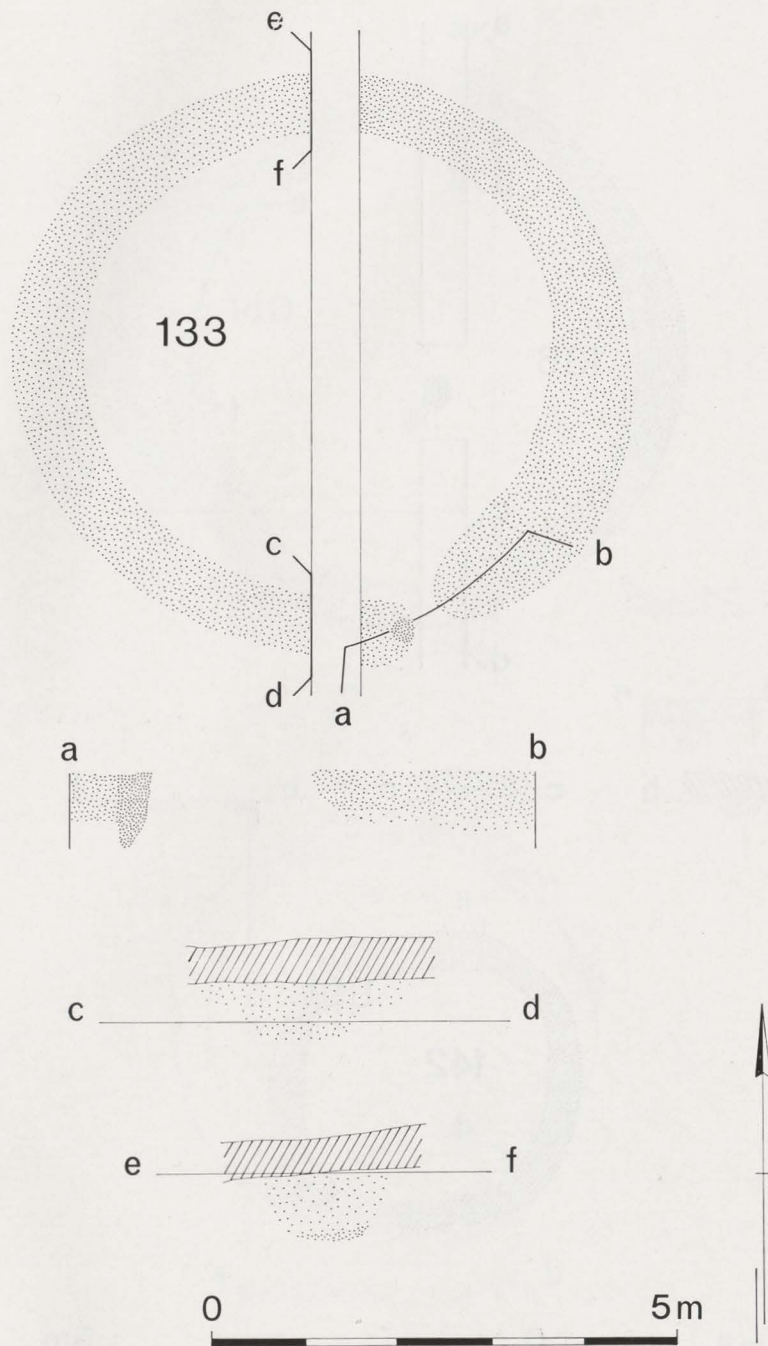

De kringgreppel nr. 131.

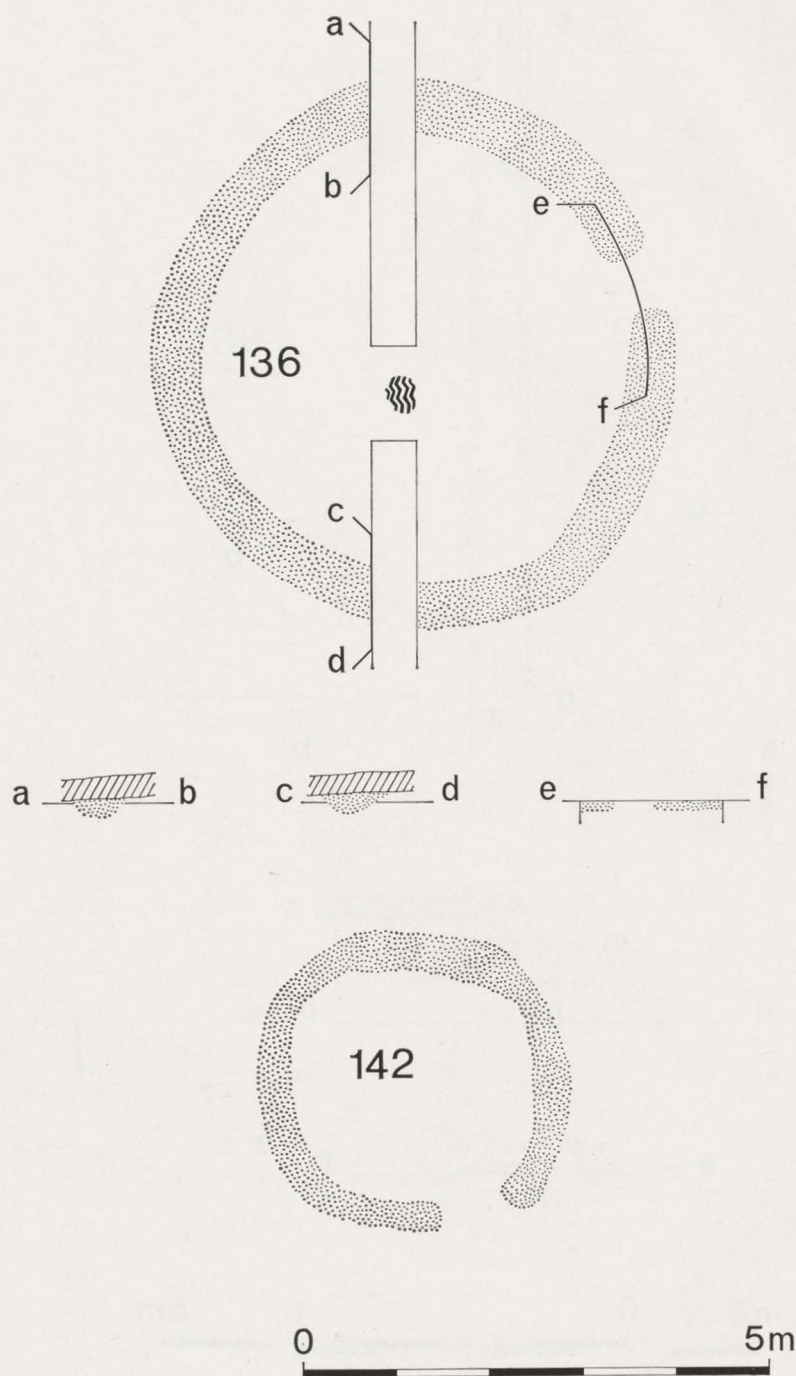

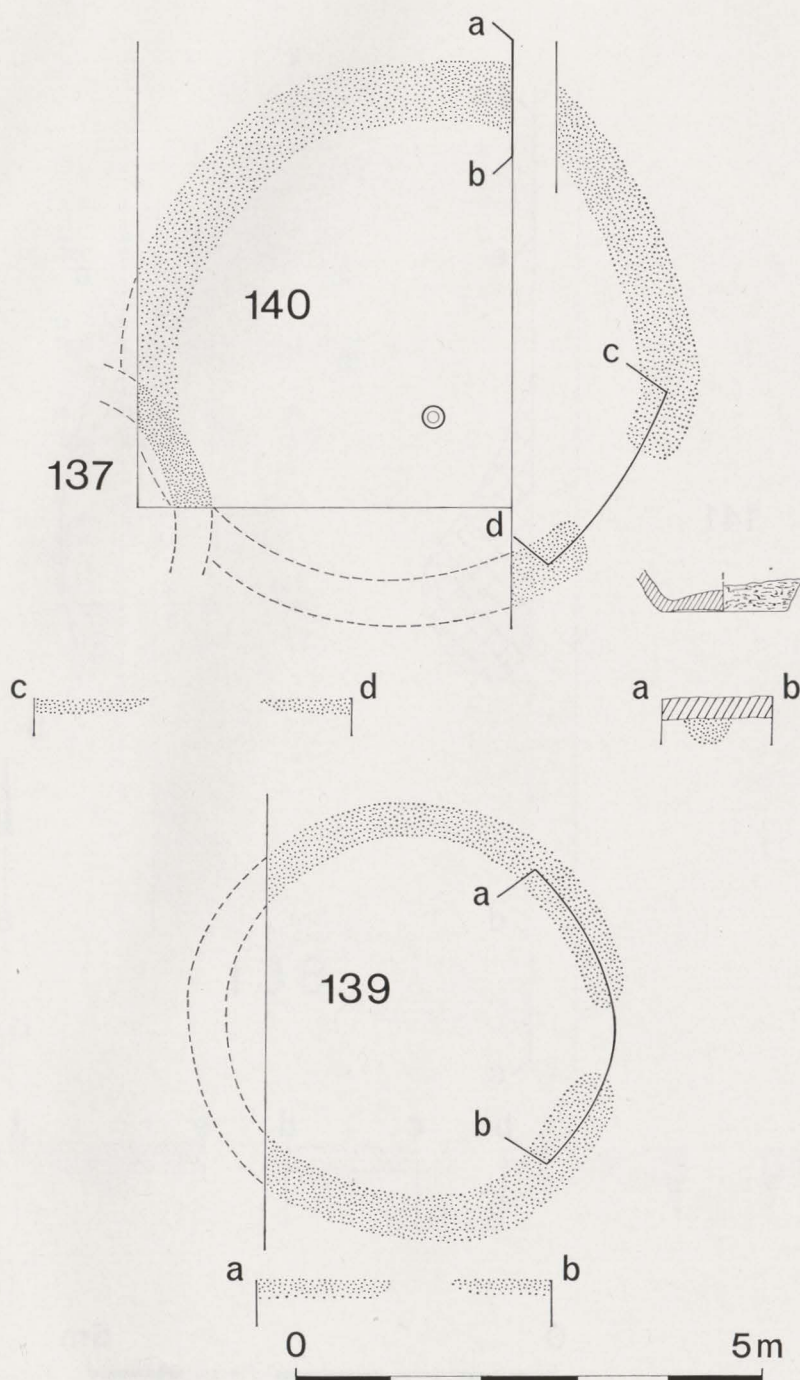
De kringgreppel nr. 132.

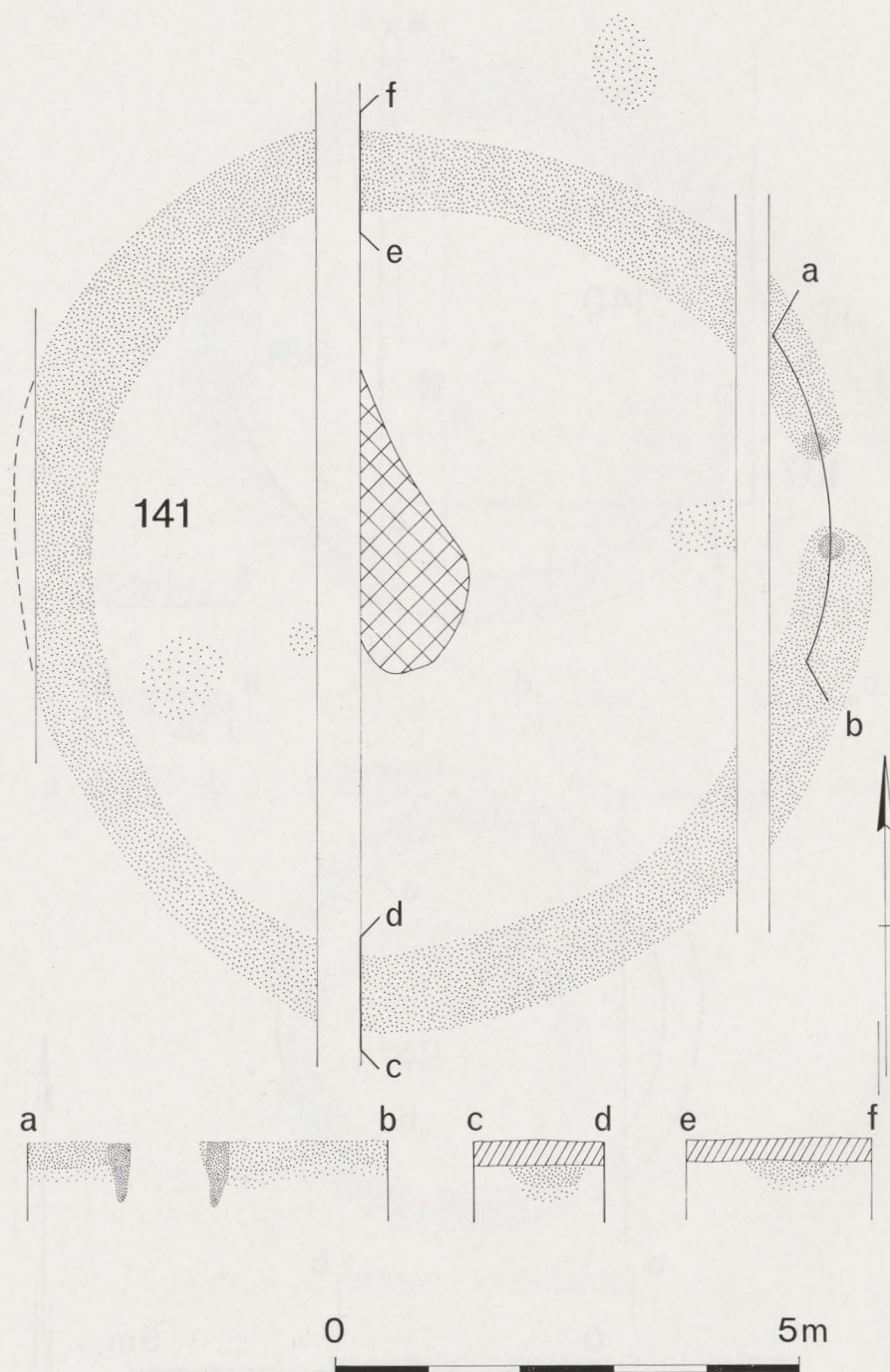
De kringgreppel nr. 133.

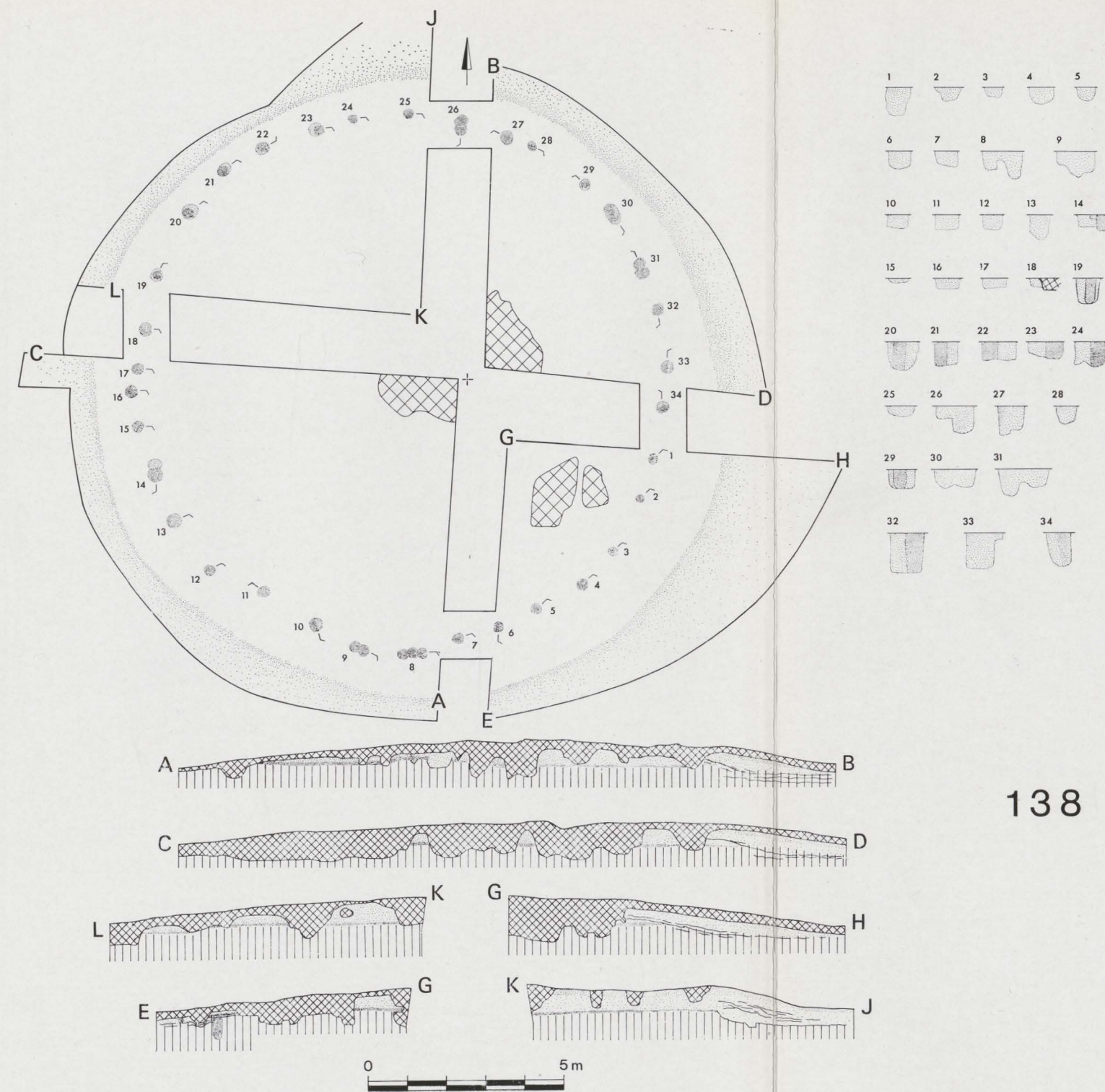
De kringgreppels nrs. 136 en 142.

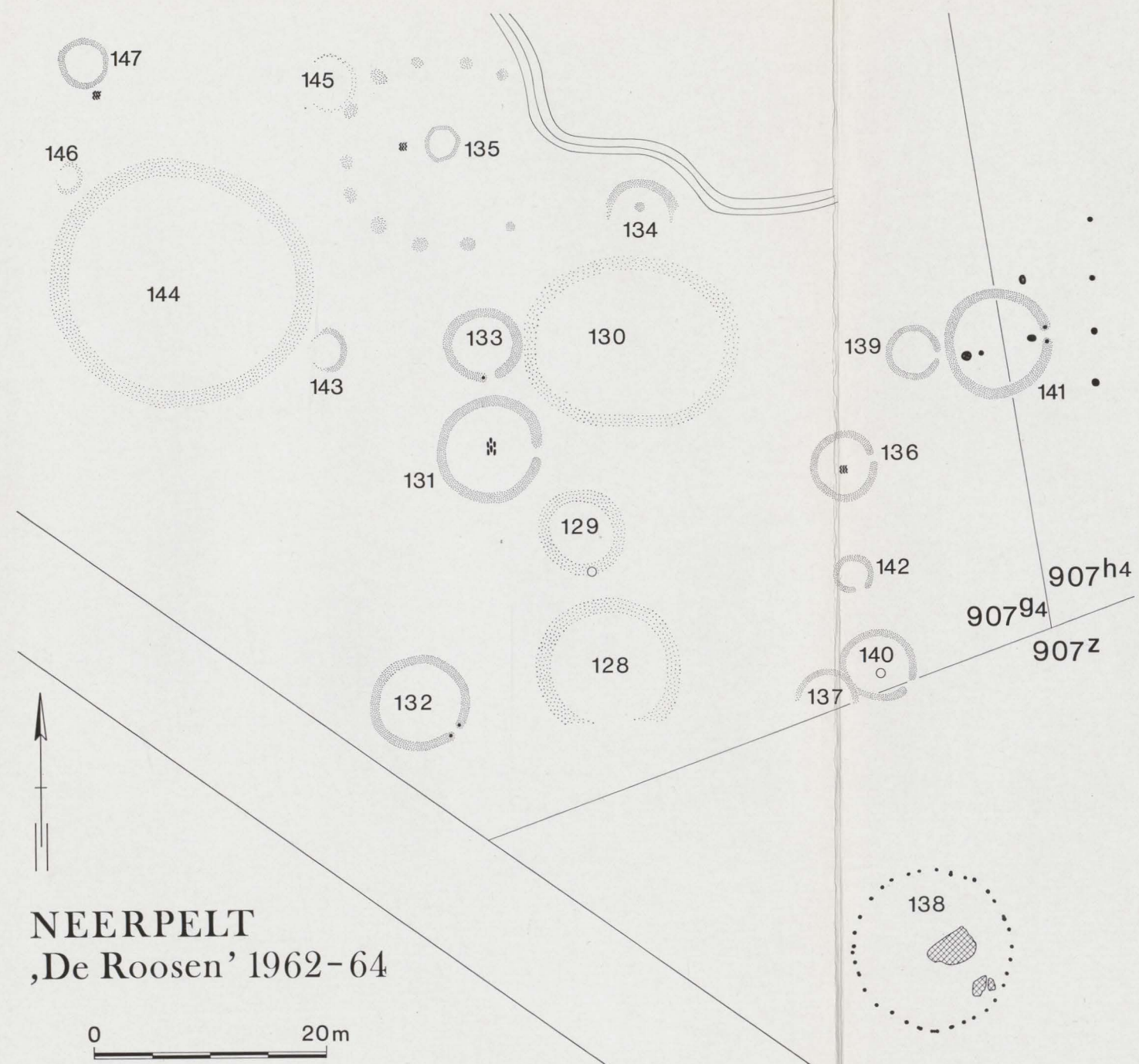

De kringgreppels nrs. 139 en 140.

De kringgreppel nr. 141.

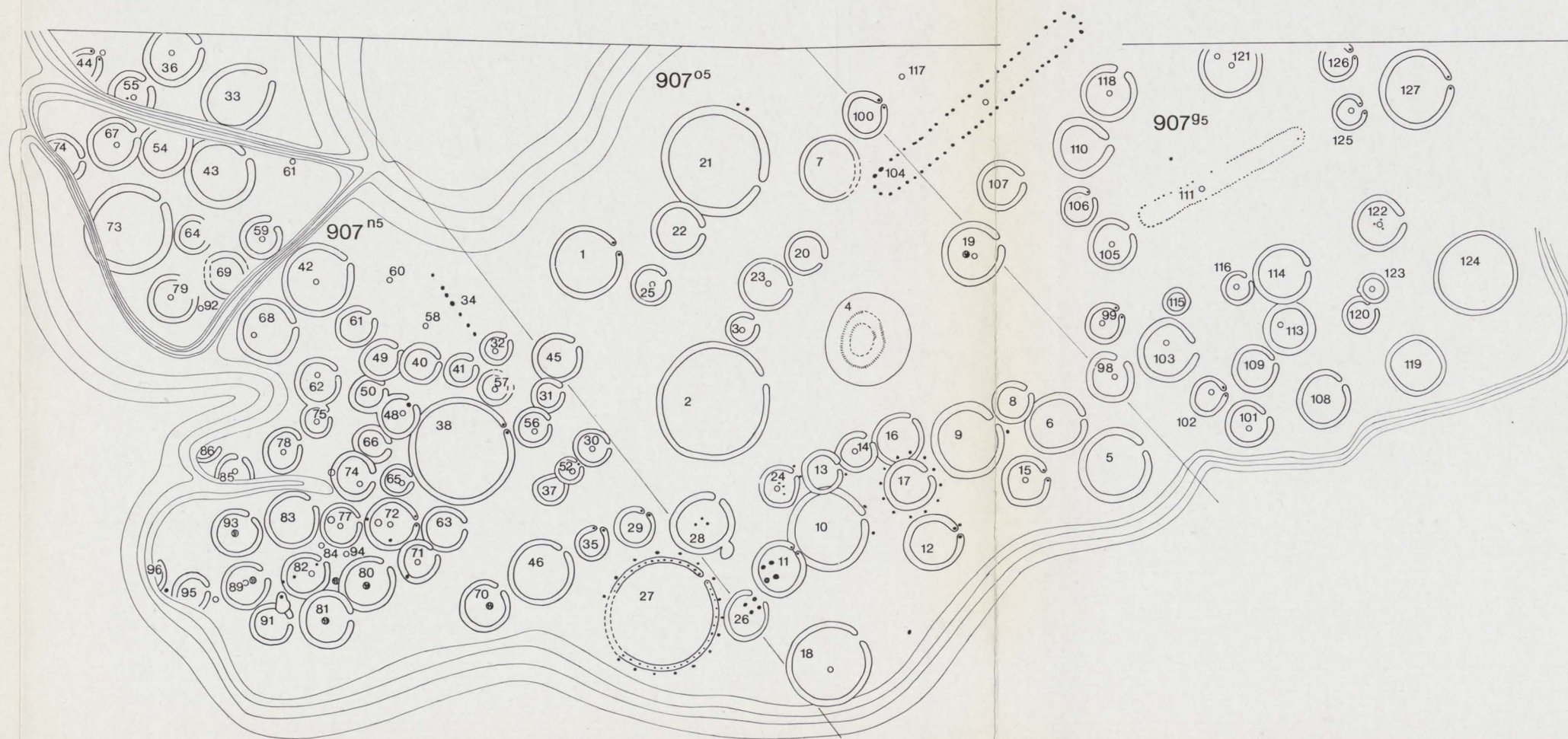
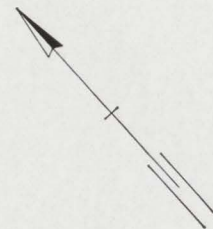

NEERPELT 'De Roosen'

1959-64

0 30 m

Algemeen plan van het urnenveld op „De Roosen” te Neerpelt.

Serv. Nation
Nat. Dienst v